

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXIX.

OŽUJAK 1933.

BROJ 3.

Dr. IVAN KRAJAČ:

JASTREBARSKO

ZAKONSKO UREĐENJE PLANINARSTVA I TURIZMA

Načela zakonskog uređenja planinarstva.

Iskustvo naprednih naroda pokazuje, da se planinarstvo i turizam ne stvaraju teoretskim regulativima odozgo, nego da vazda niču odozdo iz samoniklih organizacija, koje su osnovane na privatnoj inicijativi. Kao što se industrija i trgovina ne mogu stvarati samim naredbama, tako i za planinarstvo i turizam ne dostaju teoretski regulativi, jer ovi obično ostaju samo na papiru, ako ne odgovaraju faktičnim odnosima, potrebama i interesima. Regulativi mogu imati samo tu svrhu, da pogodoju razvoju privatne inicijative i socijalne snage na polju planinarstva i turizma, i to s obzirom na odnosno tlo i njegove odlike, a na osnovu jur stečenog iskustva i rada samoniklih planinarskih organizacija, u koje se ne bi smjelo dirati ni s kojih razloga, jer iz protivnog postupka lako može nastati samo nenadoknadiva šteta i pad kulturnih vrednota, a da se ništa novo, a pogotovo bolje ne će stvoriti u opreci s prirodom, geografijom i postojećim razvojem.

Prema tomu zakonsko uređenje planinarstva može da se osniva samo na podlozi potpune autonomije narodnog planinarstva, koje ni u čem nije podložno ili zavisno od bilo kojeg drugog foruma izvan sebe, pa makar i turističkoga. Ta sloboda razvoja i organiziranja narodnog planinarstva iz sebe samoga treba da bude zaštićena protiv svih zahvata. Narodno planinarstvo ima plemenitu i važnu zadaću, da se brine za zdravi duševni i fizički odgoj narodne inteligencije i da promiče kulturni napredak i gospodarsku privredu u oskudnim planinskim krajevima, koji zapremaju malone tri četvrti naše države. Stoga je državna vlast zvana da osigura i namiče što veće pogodnosti i izdašnije potpore organiziranom narodnom planinarstvu, kako bi ovo moglo lakše i uspješnije vršiti svoju odgojnju, kulturnu i socijalnu zadaću.

Tim postulatima, koji se osnivaju na prirodi stvari, moguće je udovoljiti takvim zakonskim uređenjem, koje dopušta široki put auto-

nomnog razvoja iz privatne inicijative i vlastite socijalne snage i za-jamčuje nesmetani razvoj. To bi bio pravi okvirni zakon, koji ne upu-štajući se u teoriju i dedukcije iz predusvojenih premlisa uzakonjuje gornja načela i uređuje tehničku stranu, zaštitu, nadležnosti, potpore i pogodnosti.

Prema tomu mora se apriorno zabaciti eventualna zakonska bianco-ovlast, t. j. takovo uređenje, po kojem se protiv volje i interesa planinarstva i planinarskih organizacija izdaju možda u praksi uopće neprovedivi pravilnici, čime se umjetnim načinom onemogućuje normalni razvoj i napredak. Kad bi na taj način bilo moguće promicati planinarstvo i turizam, bilo bi se to već negdje učinilo, a ne bi se sve u čitavoj Evropi bilo razvilo gotovo isključivo na osnovu privatne inicijative i socijalne snage, t. j. nezavisno od takovih teoretskih regulativa.

Sadržaj zakonskog uređenja turizma.

Zakonska regulacija tih pitanja, ako se hoće da bude razvoju od koristi, mora sadržavati uzakonjenje ovih načela:

- a) Jasno, sigurno i nedvoumno stvarno razgraničenje kompetencije između središnjih državnih i samoupravnih vlasti.
- b) Prenos čitave egzekutive na samoupravne vlasti, dakle danas banovine uključivo trošenje novca određenog u tu svrhu.
- c) Središnje vlasti imale bi prema tomu samo ove zadatke: pro-mišljena sustavna suradnja ministarstva trgovine, šuma i ruda, saobraćaja, građevina, socijalne politike i narodnog zdravlja, unutrašnjih djela, financija i vojnog, stvarajući sredstva i razvijajući prirodne preduvjete za procvat turizma, odnosno planinarstva.

Tu je široko polje rada, napose: podizanje potrebnog prometa na kopnu, moru i zraku i njegova kontrola; omogućenje organizacije izleta za vrijeme sezona tako da stranci upoznaju cijelu zemlju; uzdržavanje i podizanje cesta, auto-cesta i gorskih auto-cesta, cesta na otocima i trajekata u sporazumu sa odnosnim samoupravnim vlastima; pogodovanje urednog autobusnog prometa; ispitivanje prirodnih preduvjeta za turizam (klime itd.) u sporazumu sa odnosnim samoupravnim vlastima; potpora za podizanje planinarskih koliba i putova, koji mogu istovremeno udovoljiti osim turističkim i planinarskim jošte i potrebama šumarskim, ekonomskim i strateškim; davanje potpora za izdavanje vodiča na modernoj visini sa kulturno-historičkim, alpinističkim itd. sadržajem u sporazumu sa odnosnim samoupravnim vlastima; državne pogodnosti za privatne inicijative u hoteljerstvu itd.; eventualno osnovni principi o uređenju hoteljerstva po turističkim područjima; opća statistika i jednoobraznost njenih principa i sastav iste za cijelu zemlju, dok bi za područje svake samoupravne vlasti

skupljala svoje rezultate po općim principima dotična samoupravna vlast; pošumljivanje otoka i kraških predjela na prvom mjestu onih, koji su sposobni za razvoj turizma; potpora za stvaranje obalnih putova, uređenje obalnih pitanja za turističke svrhe; pogodnosti za elektrifikaciju, za vodovode i pitku vodu; definitivno uklanjanje malarije i njenih uzroka; pogodovanje pomorskog sporta svih vrsta napose s motornim čamcima, koji bi sport mogao godišnje donijeti velike prihode drž. blagajni, ako se dadu racionalne pogodnosti itd.; pogodovanje i uređenje automobilnog sporta; što jeftinije pribavljanje pogonskih goriva za auto-sport i motorne čamce; opće izložbe; potpora narodnih vještina i domaće nošnje; sustavno ispitivanje špilja i podzemnih vodotoka, odnosno potpore za to; kačastar i zaštita starina i kulturnih dokumenata i to principi za to, dočim provedba spada na samoupravne vlasti; potrebna zaštita flore i faune; gradnja sanatorija, dječjih domova, skloništa itd.; carinske olakšice; vozne olakšice; olakšanje deviznih i valutnih propisa za turiste; koordinacija napora i mjera raznih ministarstava u cilju podizanja turizma; kontrola izmjere visine gorskih vrhova itd. Ta polja rada prelaze okvir i snagu pojedinaca, društvenih organizacija i samoupravnih tijela, a ipak se tu stvaraju osnovne mogućnosti za razvoj turizma, unutar kojih pojedinci i organizacije vrše one funkcije, koje su slobodno odabrali, te za koje imaju smisla i dara.

d) Što veće ujednostavljenje poslovanja bez zapleta u odlučivanju i izvedbi; što manje birokratizma; što brže rješavanje; što manje sinekura; što manje ličnih, a što više materijalnih izdataka za stvaranje trajnih vrednota. Valja izbjegavati stvaranje fondova, pogotovo bez javnog polaganja računa, koji bi u glavnom služili konačno ipak samo za lične izdatke pogodovanih.

e) Odnosne organizacije moraju logički niknuti iz samog odnosnog djelovanja, a ne mogu biti nametnute izvana, pa imaju odgovarati prirodnim područjima rada i objektima, o kojima se radi, a organizacija svake grane mora biti nezavisna. Područja rada se ne mogu umjetno dijeliti, odnosno podijeljena mogu za zajedničke interese suradivati eventualno stvaranjem zajedničke Turističke Komore, u kojem slučaju se turizam uopće izlučuje iz nadležnosti dosadanjih trgovacko-obrtničkih i industrijskih komora.

f) Turizam i planinarstvo ostaju u isključivoj nadležnosti ministarstva trgovine i industrije, izuzevši jedini slučaj, da se privremeno radi uređenja tih pitanja osnuje posebno ministarstvo ili generalni komesarijat turizma, kako je u Francuskoj.

g) Nijedno zakonsko uređenje ne smije se izvoditi bez konzultiranja ili protiv volje odnosnih interesiranih organizacija.

h) Nova opterećenja turizma i turista mogu se dozvoliti samo na osnovu posebne zakonske ustanove, a nikako blanketnom ovlašću.

i) U razdiobi svih prihoda od turizma, koji se obraćaju u turističke svrhe, dakle i onih dohodata od koncesioniranih i pogodovanih turisutičkih zavoda, valja uzakoniti teritorijalni princip razdiobe prihoda, t. j. da se ti prihodi upotrebe na teritoriju, odakle su došli, pak da se tako u odnosnim krajevima omogući onaj turistički razvoj, na koji su po prirodi zvani.

j) Treba osigurati urednost turističkog saobraćaja i najbolje moguće saobraćajne veze i priključke, urednost i jeftinoću saobraćaja, a onemogući smetnje saobraćaja radi lokalnih ili privatnih i kapitalističkih interesa (što danas jošte igra osjetljivu ulogu na pr. u autobusnom, parobrodarskom prometu).

k) Valja uvesti nezavisnu kontrolu nad ukupnim radom pogodovanih odnosno koncesioniranih turističkih ustanova i onemogući, da činovnici, u čiju nadležnost spada turizam, budu bilo kako interisirani kod pogodovanih i koncesioniranih turističkih ustanova.

l) Neka se stvari suvremeni i prikladni okvir za organizaciju svake pojedine grane turističkog djelovanja sa autonomijom prema potrebama dotične grane i u suglasju s tim potrebama (automobilizam, hotelijerstvo itd.). Na taj će se način omogućiti da se svaka grana odnosnog turističkog djelovanja razvije po vlastitim zakonima razvitka. Pri tom se mora čuvati u Evropi opće usvojena kulturna diferencijacija shvaćanja, a treba omogućiti koordiniranje interesa i ciljeva u korist cjeline.

m) Izmjene tako stvorenih zakonskih ustanova ne mogu se vršiti putem bianco-zakonskih ovlaštenja ili putem ovlastbenih zakona bez uzakonjenja principa promjena.

n) Valja riješiti sva moguća tehnička i upravna pitanja i pitanja kontrole, zaštite i garancije.

U. GIROMETTA:

SPLIT

VELIKOM PAKLENICOM NA VAGANSKI VRH

Velebit — planina jakih kontrasta.

Gordi Velebit, taj najveličanstveniji, a istodobno i najduži član zanimljive obitelji Dinarskoga sklopa, rađa se kod previje Vratnika, odakle se smiono suče do impozantnoga tektonskog prodora, do slikovitog kanjona rijeke Zrmanje. Površje njegove ogromne trupine upravo je raskošno okičeno najraznoličnjim morfološkim oblicima,

koji mu daju osobiti čar i ljepotu, karakterizirajući ga istodobno kao tipičnu kršku planinu. Ima naime na njemu, naročito u zapadnom (primorskom) njegovu dijelu, golemih kukova, visokih tulaca, čudnih čučavaca, avetnih samograda, golemih točila, jezovitih propasti, dubokih prodora, pustih škrapa, oštih zubača, tamnih zvekara, vlažnih sniježnica, studenih ledenica i čarobnih pećina. Osim ovih pretežno malenih, ali vanredno divljih oblika krša, javljuju se inače na Velebitu, i to naročito u njegovu istočnom (kopnenom) dijelu, i pogdjekoji veliki oblici krša, kao: prostrana krška polja i krške doline, koje mu sa kopnene strane odaju daleko blaži, pitomiji i jednoličniji izgled.

Inače na Velebitu su nadasve jaki kontrasti također i u klimi, dosljedno u flori i u fauni, s razloga, što on oštro odvaja, poput silnoga titanskog zida, toplo i pitomo Primorje od studene i opore Like. Suro, raskidano i izrovano njegovo zapadno podnožje kupa se u plavome i topлом našem moru, odakle se diže, ne samo oštro i smiono, već upravo vrletno i divlje strmo u vis, prelazeći u velebitni greben, u impozantan niz slikovitih vrhova. Taj se greben, sa kojega se otvaraju raskošni morski i kopneni vidici, spušta prema istoku blagim slazom i pitomim licem, da se ondje zagrli sa proplanima ostalih planina ličke visoravni. Dok mu žarko sunce peče i žari zapadne pristranke, i dok ga s mora miluju topli i vlažni vjetrovi, dotle se sa njegova grebena, pokrita kroz veći dio godine debelim snijegom, ruši studena i suha bura, koja se u hladnoj Lici stvara. Ove jake klimatske opreke između primorskog i kopnenog Velebita uvjetovaše, dabome, također jake kontraste i u njegovoj flori i fauni. U Primorju naime, uticajem blage i tople klime uspijeva razno sredozemsko raslinje, koje prestaje već u Podgorju (od 300 do 1000 m vis.), gdje ga zamjenjuje miješana bjelogorična šuma, koja se u sve to rjeđim primjercima odvajaže do Nadgorja, gdje inače gospodare bukva, planinska smreka, bor i jela, dopirući sve do zadnjih velebitskih proplanaka na Ličkoj ravni. Na najvišim se opet velebitskim vrhovima javlja umjesto bukve, smreke i bora samo još najotporniji i najodvažniji elemenat subalpske flore, a to je klekovina planinskoga bora, koja je jedina podobna da odoli teškim vremenskim nepogodama najvećih velebitskih visina!

No kako je i sama fauna ovisna o flori, to se i faunistički karakter Velebita visinom bitno mijenja, izazivajući i u tom pogledu zanimljive i jake kontraste. U nižim predjelima Velebita prevladavaju naime pretežno mediteranske vrste životinja, koje visinom prelaze u alpske i od kojih se čak neke imaju smatrati vanredno zanimljivim ostacima glacijalne faune. Potonja je oživljavala Velebit u doba, kad su sa njegova grebena plazili debeli ledenjaci.

Slika se faune mijenja na Velebitu također mijenjanem morfoloških oblika. Na divljim kamenjarama Velebita pretežno gospodare petrofilne vrste životinja. Druge se vrste nalaze u poljima i dolinama, a treće opet u šumama i gajevima. U zvekarama, sniježnicama i ledenicama sprovode napokon spokojan život razne vrste troglofilnih i troglobijskih bića, a na strmim se pak liticama i propastima gnijezde razne ptice grabilice. Vuci i medvjedi zaklanjavaju se u gudurama i gustim šumama.

Jake opreke u morfološkim oblicima, pak opreke u klimi, flori i fauni, uvjetovaše na Velebitu jake kontraste i u etnografskom pak i u gospodarskom pogledu, tako da je svakolika priroda Velebita vanredno raznolična a iz toga proizlazi upravo ona velika zanimljivost i jaka atrakcija ove naše divne planine, koja čim na nju stupiš, osvaja i zanosi, kao rijetko koja druga naša planina.

Popularizatori Velebita.

Jaka raznolikost velebitske prirode od vajkada je privlačila brojne domaće i strane planinare, a mi se upravo ponosimo, što možemo naglasiti, da se između onih planinara, koji su prirodu Velebita proučavali, ilustrirali i popularizirali, nalaze pretežno imena dičnih naših drugova, kao: Dr. Ljudevita Rossija, Dragutina Hirca, Dr. Ivana Krajača, Dr. Radivoja Simonovića, Dro I. Horvata, Ivana Gojtana, a napose pak ime našeg vrlog prijatelja i uvaženog učenjaka Dr. Josipa Poljaka, koji nas je i nedavno obdario nadasve živim »Planinarskim vodičem po Velebitu«, opsežnim dijelom, kojim se uistinu možemo da ponosimo pred stranim svijetom.

»Mosoraši« na Velebitu.

H. P. D. podruž. »Mosor« vješto je znala da već u prvim godinama svoje djelatnosti hodočasti ovoj našoj velebnoj planini. Nju su naime »Mosoraši«, uprkos priličnoj udaljenosti iz Splita, višekrat posjetili, poduzimajući isprva samo prilaze sa kopnene strane. Za jedne takove ekskurzije zađoše u crnopaćki sklop te se popeše na Crnopac (1404 m vis.), zanimljivi vidikovac južnog Velebita, koji kulminira u vanredno divljem ali ne manje veličanstvenom labirintu dubokih ponikava i oštih grebena. Za druge se pak ekskurzije popeše na šumovitvu Visočicu (1619 m vis.), koja važi kao najljepši vidikovac Velebita, vedikovac, koji ti u tren oka razotkriva neopisive ljepote našega kopna i našega mora. U svome planinarskom zanosu odvažiše se čak i do Rožanskih Kukova, gdje se sa osobitim ushitom upoznaše sa najbiranjijim morfološkim oblicima Velebita.

Ovoga ljeta napokon odlučismo nas nekolicina »Mosoraša«, da prodremo s morske strane do velebitskog grebena, a u tu svrhu upriličimo dvije vanredno zanimljive ekskurzije. Za prve se popesmo iz Jablanca, na daleko poznata sa obližnjeg mu fjorda Zavratnica, preko Turskih Vrata na Alančić (1212 m vis.), razdragani prekrasnim pogledom na more, napose pak na otoke Rab i Goli, pa na jezovite južne bokove i tornjeve Rožanskih Kukova. Za druge ekskurzije odabrasmo naprotiv kao početnu točku ubavi Starigrad pod Velebitom, odakle prodrijesmo kroz Veliku Paklenicu do najvišega vrha Velebita, do Vaganskog vrha (1758 m vis.), pa se odatle, preko Velikog Rujna, spustimo vanredno divljim krškim terenom ponovno u Starigrad. Kako je ova potonja ekskurzija priuštila nama neopisiv užitak, to smo eto odlučili da je opišemo u što kraćim crtama, jedino u namjeri, da i mi s »Mosora« bar nešto doprinesemo popularizovanju najveličanstvenijega izraza velebitske prirode, naime Velike Paklenice.

Iz Splita do Starigrada motornim čamcem.

Iz Splita otputovasmo u prvoj poli prošloga ljeta motornim čamcem, više dakle kao »mornari« nego »planinari«. Uz lagatu mornarsku opremu ne zaboravimo doduše na debelu planinarsku, svijesni da Velebit i u ljetno doba ima svoje čudne meteorološke hire. Kako je more bilo na otvorenom prilično uzburkano, zaplovismo sjevernom obalom do Čiova, starodrevnoga Bavo, koji je u rano bizantijsko doba slovio kao otok progonstva. Došavši do slikovitog manastira Sv. Križa (Čiovo), sazidana u XII. vijeku a na glasu kod pobožnoga svijeta radi čudotvornog propela, vanredno nas se ugodno dojmilo, što je taj do nedavna zapušteni samostan bio restauriran kao sanatorij za malaričnu djecu. Od Sv. Križa prema Trogiru konao se sve više suzuje, slikovitost obale Čiova, zbog borovih masada, sve jače raste, a raste i onaj jaki kontrast boja između zelene kaštalanske rivijere, azurnoga mora, modroga neba i sure pozadine strmoga Kozjaka i kršovitoga Mosora. Pređosmo starodrevni Trogir, promatrajući s ushitom njegove žute zvonike, sure mirine, načićkane kule, veličajna vrata, pobožne kapelice, zelene bašće, vite čemprese i vesele galebove, što sve stvara neku čudnu idilsku skupinu, koja te prenosi u ona davna lijepa vremena, kad je taj ubavi gradić, osnovan već od starih Grka, plivao u sjaju i zlatu, diktirajući katkada čak i ponosnome Splitu. Premda su sjaj i bogatstvo Trogira davno već usnuli, ostao je on i danas rijetki naš biser. Živa je i dragocjena to zbirka svega onoga, što je kroz debele vijekove prohujilo ovim našim ubavim žalima.

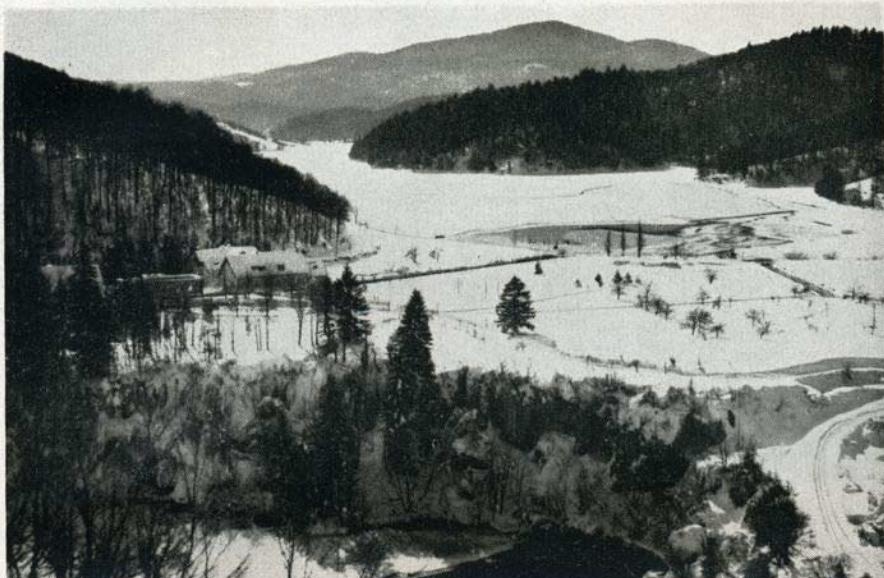
Iz Trogira krenusmo prema zapadnom rtu Čiova upoprijeko ogromnom uvalom Šalduna, a uz jaki zapadnjak, koji je iz suprotne uvale Marine duvao kao iz badnja, tako do je more upravo kuhalo. Prilično osježeni i zasoljeni od prskanja valova, predosmo zanimljivi lanac otočića i grebena, što se smjestio između rta Jelinca na kopnu i zapadnoga rta Čiova. U tomu se lancu naročito ističu plosnati otok Kraljevac, nekadanje utočište ugarskog kralja Bele IV. i klisurasta Kluda, koja rek bi stražari nad tim uskim morskim prolazima. U sredini lanca pomaljaju se jednom pogibeljni grebeni Pijavice, danas inače potpuno bezopasni zbog svjetionika, koji se na njima diže te noću na daleko i široko bljeska. Uđosmo u konao Drvenika. Nepregledni zapušteni vinogradi i maslinjaci bolno ti pričaju o nekadašnjem blagostanju a današnjem porapadanju toga otoka. Šta više! Veli i Mali Drvenik, pa i obližnje kopno, bili su do nedavna obrasli gustom zimzelenom »macchiom«. Danas su ih — kao što je inače slučaj i sa ostalim našim otocima — sjekira, koza i proklete vapnenice, potpuno ogolile, pak izgledaju jadni i goli, kao nekakovi pusti prosjaci. Ah, kako bi tek divniji bio ovaj naš otočki svijet, kad bi mu se povratila prvobitna zelena odora!

Sumorno sunce počelo je uz to već nagnati k zapadu, izazivajući one divne kontraste svijetla boja i refleksa, a naš je čamac brzao uz sjevernu obalu otoka Arkandela, na kojem tajanstveno strše ostaci starodrevnog hrama. Kako je more bilo prilično uzburkano, pak kako se i mrak počeo da duboko hvata, uđosmo u vanredno slikovitu i duboko usječenu uvalu Borovicu. Ova uvala visokih i strmih obala predstavlja staru kršku dolinu, koja je u donjem dijelu, zbog poniranja obale, bila plavljena od mora. Osiguravši brod i založiv nešto hrane, podosmo na počinak... uz čarobno svjetlo nasmijanoga mjeseca, koji se kradomice bio pomolio nad visokim pobočnim klisurama uvale.

Ranim jutrom otplovismo iz Brezovice, prešavši pri uzburkanom moru vjetrođelnicu Ploče, vanredno pogibeljni rt, koji predočuje, kao rezultat razornoga djelovanja mora, zanimljiv oblik kršovito plosnate obale. Otvorenim se morem plovi dalje do otočića Vela i Mala Smokvica, kroz kojih ti se uski prolaz, kao kroz kakvo čarobno okno, ukazuje milovidna Rogoznica, ubavo ribarsko naselje, smješteno na otočiću, okićeno borovom šumicom. Od Rogoznice dalje prema sjeveru obala je prilično monotona. Tu monotoniju ublažuju donekle pogdjekoji školjevi i opruženi kršoviti poluotoci. Na takvom jednom poluotoku visoko se savilo, kao ptičje gnijezdo, prozračno ribarsko naselje Primošten, na glasu sa svojih ukusnih jastoga i hlapova. Tamo pak daleko prema jugu izbijaju iz morskih puči-

PLITVIČKA JEZERA U SNIJEGU I LEDU.

Foto: Č. Kušević.

1. POGLED SA SAMARA NA KOZJAK I PLJEŠIVICU

2. SLAPOVI NA GALOVAČKOM JEZERU.

3. MOTIV KOD GALOVACKOG BUKA.

4. ZAMRZNUTI SASTAVCI.

na konture otoka Žirja, dok se prema jugo-zapadu pomalja zanimljivi arhipelag Kornata, sastavljen od 80 otoka, otočića, školjeva i opasnih grebena. Prilično monotona vožnja traje dalje sve do uskog konala Sv. Antuna, koji te upravo kradomice vodi u Šibenski konao. Brojni otočići i školjevi, rasijani između kopna i južnog rta otoka Zlarina, očiti su ostaci nekadašnje kopnene veze između kopna i spomenutog otoka. U šibenskom konalu ubavo se ističe otočić Krapanj, na daleko poznat sa svoje industrije spuga i koralja. Došavši u visinu Šibenika promatramo durbinom taj amfiteatralno položeni grad, u čiju te prostranu i duboku luku vodi vanredno slikovit fjordasti konao, kojemu se na zjalu diže tvrđava Sv. Nikole iz god. 1540.

Iz Šibenika prema sjeveru karakter se obale i zaleda počinje mijenjati. Jače uzvisine na kopnu bivaju sve rjeđe, prevladavaju pretežno niski, kršoviti, mršavom »macchiom« obrasli predjeli. Prešavši primorsko naselje Tribunj, smješteno na podnožju čunjasta kršovita brda, okrunjena ubavom kapelicom, uđosmo kroz skup otočića u Murterski konao. Otok Murter, poznat sa izvrsna ulja, smokava, vina i sira, oponaša donekle otok Čiovo. Približava se naime pri svojoj sredini tako blizu kopnu, da ostavlja samo uzak prolaz. Tu leži naselje Tijesno. Sjeverno od Tijesna konao se postepeno širi te pri svome ljevkastom kraju zaokreće desno i prelazi u uvalu Zlosela.

Od murterskog konala prema sjeveru postaje vožnja vanredno zanimljiva zbog jakog kontrasta između kopna i otočja. Dok su se naime s lijeve strane okupili na plitčinama brojni otoci, otočići i školjevi, dotle se s desne strane opružila sasvim plosna obala. Početak je to velike depresije Vranskoga jezera. Ulazimo tako u Pašmanski konao, uzduž kojega se poredao vanredno slikovit niz školjeva. Na otoku se pri moru bjelasaju Tkonske kućice, dok se stara gradina Čokovac slikovito smjestila na sam vrh otoka. Sučelice Tkonu diže se na kopnu Biograd na moru, koji je naročito u XI. i XII. stoljeću igrao zamašitu ulogu u našoj historiji. Tamo pak daleko prema sjeveru počinju se već ocrtavati konture gordoga Velebita.

Pred večer pristadosmo u Biogradu na moru i u tom se ubavom mjestu zadržasmo sve do sutra u podne, razgledavši divnu borovu šumu, koja zlata vrijedi i upravo slikovito rubi kupalište »Soline«. Mjesto je zadnjih godina vanredno lijepo napredovalo. Gostione čiste, jela ukusna, cijene vanredno niske a svjet vrlo prijazan, što sve skupa djeluje, da brojni stranci ovdje zalaze i provode ljeto u potpunom miru i zadovoljstvu.

Za prilično jakog zapadnjaka prosljedismo dalje. Pašmanski se konao od Biograda na moru prema sjeveru sve više suzuje. Njegova slikovitost sve jače raste, jer ga otočići i školjevi, koji se javljaju

uzduž konala, dijele u dva uzana rukava, kojima s azurne površine vanredno lijepo odskaču brojne lađice, što punim jedrima glatko križare. Prelazimo Filip-Jakov, pak Turanj, koji je zgodno smješten na kopnenoj obali. Put slijedi Ugljanskim (zadarskim) konalom. Otok Ugljan, na kojem dominira starodrevna utvrda Sv. Mihovila, pripada doista među najljepše naše otoke. Ubava njegova naselja, kao: Kukljica, Kale, Preko itd. milovidno se pomaljaju iz gustih zelenih maslinjaka i uzorno obrađenih vinoograda. Na kopnenoj se pak strani smjestili Sukošan i Bibinje. Zatim dolazi Zadar. Ploveći od južne demarkacione obalne linije do sjeverne, ne mogosmo a da se čudom ne začudimo neprirodnom onom klincu, koji je bio utisnut u tako prirodnu cjelinu.

Pri prilično uzburkanom moru prosljedismo putovanje uvijek na blizu kopnene obale, koja je još prilično zelena i slikovita sve do Petrčana. Odатle započinje upravo pusta monotonija. Prema istoku, sjeveru i sjevero-zapadu u nedogled se ondje rasegla plitka i prostrana uvala od Privlake, uokolo zatvorena kršovitom, golom, sasma niskom obalom, tako da te podsjeća na prostrano kakvo jezero. Na njenom sjevernom rubu otvara se uzani morski prolaz, zvan Privlaka. More se uz to bilo potpuno smirilo, tako da mogosmo u miru i spokoju promatrati veličanstvene kamenite motive, kojim se primorska strana Južnog Velebita kiti u raskošnom sjaju i zlatu zalazećega sunca.

U jakoj tamni dodosmo do svjetionika na Viru. Tu bacismo sidra i prenoćismo.

Obišavši rānim jutrom Puntu od Vira (P. Dura) udosmo u predjel pun konala i uvala. Dok se s desne strane u potpunoj golotinji i kršovitosti vijuća kamenita obala otoka Vira, na kojem zapažaš samo par neuglednih naselja, dotle se s lijeve strane nisko opružila kamenita zapadna obala krajnjeg dijela otoka Paga. Sve je tu jadno, bijedno, golo, sfureno i jednobojno, jer je na udaru razorne velebitske bure. Daleko prema istoku čudno se kao iz magle pomalja iz niskog dalmatinskoga kopna oveće jedno naselje. Uokolo njega je sve tako nisko i plitko, da se rek bi utapa. To je Nin, starodrevna Anona, koja je u doba Trajana slovila kao najznamenitija luka stare Liburnije. A poznato je kakvu je ulogu Nin igrao na polju hrvatske povjesnice.

Vožnja postaje istom zanimljiva, čim uđeš u vanredno slikoviti kompleks tjesnaca i proširenja, što se smjestio između jugo-zapadne obale otoka Paga i dalmatinskog kopna, i u kojem su ovdje ondje prosuti omanji školjevi i grebeni. Prelazimo napokon goli, strmi i divlje modelirani tjesnac Ljubač, pak nas eto napokon u Planinski konao a na pogled suroga i raskidanoga Velebita.

Iz Ljubača udosmo u Planinski konao obuzeti nekakvim čudnim

strahopocitanjem, koje je naročito jako onda, kad se velebitski greben pokrije vlažnom kapom i prema jugu kidaju krpe oblaka, koje se brzo rasplinjuju. Ne zna taj konač šale. Znade ondje da te i usred ljeta iznenadi bura orkanske žestine, tako da more, koje je ončas prije bilo ko ulje mirno, sada bijesno i ljutito zaigra, pak sve hući, bući, orlja i šumi, skvići, zviždi, praši i dimi kao u kakvome pravom pravcatom paklu. Dohvatit se ravno velebitske obale zaplovismo prema Tribnju. a odatle prema Starigradu pod Velebitom, gdje stigosmo u 10 sati jutrom, počašćeni srdačnom dobrodošlicom župnika Don Ante Adžije, velikog prijatelja planinara, te narodnog učitelja Maričića.

JOSIP PLAČEK:

SARAJEVO

MAGLIĆ 2.387 m.

Davna je želja bila naših članova, da obidemo krajeve naše najviše bosanske planine Maglića. To su pokušali prošle godine naša četiri člana, ali vjetar, koji je tih dana duvao, osujetio je naumljeni pothvat. Sa Careva Dola moradoše se vratiti kući.

Ovaj put trebalo je ići više drugova, ali razne zapreke nisu dopustile, da krenu više od petorice. Tako smo 10. srpnja u 4 sata u jutro krenuli autobusom preko Trnova-Kalinovika do Foče. Našoj četici pridružili su se još neki članovi, da nas isprate do zadnje auto postaje Alačića. Put je bio lijep, ali gusta magla nije nam dala da nam se oči naužiju prirodnih ljepota, kojima ovi krajevi obiluju. U Foči nas je dočekao Dr. M., koji je vodio skrb za konje i vodiča. Nakon kraćeg odmora krenuli smo do Alačića, gdje smo se dulje vremena zadržali, jer smo konje tovarili. Bilo je 11 sati. Imali smo još istoga dana, da prevalimo dobar komad puta do Ulobića. Naš pratilec Velimir Kezumović pošao je prvi. Sa glavnog puta skrenuli smo odmah na Marinkoviće, predjel ispod Đurđevice, koja je svoje ogranke spustila sve do potoka Sutjeska, koji nasuprot Bastasu utječe u Drinu. Ovdje smo zaobišli malo put do kuće našeg Veljka, jer smo ovdje morali sačekati njegove konje, koji su bili na pašnjaku.

Tu nam se pružila prilika, da razgledamo i uševine vojarne na koti 712, koja je bila sagrađena za pogranične čete. Sa zapadne strane uzdigao se Treskovac, a sa južne Sniježnica, koji zatvaraju kotljinu prema Tjentištu. Pred nama je dolina Sutjeske. Nismo htjeli više čekati, jer je vrijeme poodmicalo, pa isti konji ponesoše prtljagu dalje. Kao drugi pratilec pridružio se Osman Pendek, bivši cestar i dobar poznavalac ovih krajeva. Preko Sutjeske prešli smo po postavljenom brvnu kod sela Sadići. Tu nam je odmah upala

u oči munara (toranj džamije) sama bez lade, koja je prije 70 godina uništena, kako nam je pričao 73 godišnji starac Omer Smajlović. Kula, koja je u neposrednoj blizini, potječe iz grčkog vremena, a zovu je Smajlović kula.

U Čurevo Mevsi dostigoše nas konji, na koje pretovarismo svoju prtljagu. Pred nama je ždrijelo. Gledajući iz daljine čini se da je neprohodno, ali spretna konjska kopita uvjeravala su nas da uspon nije tako težak. Grmljavina i gusti oblaci navlačili su se svaki čas, dok nas sitna kišica ne obasu u samom ždrijelu. Ubrzasmemo, da stignemo još za vidika na visoravan Ulobića. Šuma je postajala rijeda. Sa istočne strane ukazaše nam se prvi pašnjaci na Rujevcu. Iz daljine čuju se zvona, blejanje, a pastirska frula odavala je znak šumskog života.

Naumili smo noćiti na Kamen Dolu, ali nas Veljko odvede k svome stanu. Katun broji oko 10-tak stanova na podnožju Suhe Gore ili kako je nazvaše radi žandarmerijske stanice Lokva Dernečište, a nastavaju ga pravoslavni i muslimani sa Sutjeske. Ovdje smo razapeli naše šatore. Raspoloženje dobro. Odmah smo naložili vatru i nabrali drva da budemo opskrbljeni za čitavu noć, jer smo predosjećali hladnoću.

U jutro nas probudiše pastiri. Sunce je ogranolio bez i jednog oblačka, a naši fotografi požuriše da snimaju Maglić i Bioč. Maglić sa sjeverne strane ne odaje nikakve osobite karakteristike (vidi sliku) osim impozantnog sklopa. Od prenoćišta krenusmo preko Haluga na Ulobić. Prelazom iz Haluga na Ulobić ponestajala je šuma većinom crnogorica i bukvica. Tako dodosmo do zadnjih kuća prije međašnog kamena, koji je prije rata dijelio Bosnu i Crnu Goru. Na krovovima sušilo se mnogo komada govediñ koža. Jedan nam je goršak pričao kako su se nedavno goveda radi nevremena okupila u jednu gomilu, ali po nesreći grom udari u njih i usmrti 14 goveda. Sa crnogorske je strane Maglić više izrezan velikim prodorima punim kamenog kršlja. Kroz takav jedan prošli smo i mi, a zovu ga Vjeveričin prodor. Svuda unaokolo sam samcat vapnenac sa odlomljenim većim i manjim komadima blokova, koji su se u tom dolu slegli, da jedva čovjek razabire kuda može proći. Povrh prodora skrenuli smo lijevo u pravcu Bioč planine. Otvorio se krasan vidik. Sa južne strane pruža se Bioč planina, a sa jugoistočne Pivska župa sa lijepom Mratinjskom Dragom obrasлом crnogoricom. Zaobišavši Maglić sa južne strane stigosmo na Carev Do. U nastavku Bioča povezala se Vlasulja, a odmah do nje Volujak. Dalje nije bilo staze. Veljko odvede konje do česme, a mi uzesmo svoje aparate pa grebenom uz Mali Maglić. Uspon je bio dosta naporan. Uprli smo koliko smo više mogli, pa nakon jednosatnog hoda ugledamo glavni

sklop, vrh Maglića. Prvobitno izgleda da je nemoguće na nj se poteti. Ali naš je Osman u laganim opancima prednjačio. Mi smo radi sigurnosti hodali četveronoške. Još malo i mi stigosmo do piramide na samom vrhu, za koju je svojedobno Osman nosio cement. (Opis Maglića vidi u »Hrv. Planinaru« br. 3 god. 1932.).

Imali smo i sreće. I ako je nešto bilo oblačno, otvarao nam je vidik sve. Osobito impozantan sa svoja četiri vrha bio je Durmitor i ostale planine, Vlasulja, Bioč, Volujak, pod kojim se pružaju krasni pašnjaci, šume, goleti i lijepo Trnovičko jezero. Gomilanje oblaka nad Volujakom dalo nam je slutiti nevrijeme. Dr. R. prvi je požurio. Mi ostali bili smo zabavljeni natpisima. Doskora je grmljavina iz daljine naviještala kišu. Požurismo do naših konja. Upravo u času, kada stigosmo do naše prtljage, udari dobra kiša. Sklonili smo glave pod isječak stijene iznad česme. Oluja nije dugo trajala, kiša je prestala. Naš Veljko raspitkivao se kuda vodi put na jezero, ali zaludu. Ne preostade ništa drugo nego uprtnjače na leđa i niz Šarenu Lastvu do jezera. Mi uhvatismo najsjeverniji silaz. Silaz je bio veoma težak, ali svi ga redom sretno prebrodismo. Osman je morao krenuti sa konjima natrag preko Prijevora, a Veljku natovarismo naše stvari. U predvečerje stigosmo do cilja — Trnovičkog jezera. Jezero je krasno, veliko i duboko. Pričali su nam da tu imade i riba, ali osim daždevnjaka i pijavica nismo ništa opazili. O našem dolasku dočuli su i naše komšije u katunima povrh jezera, koje zovu Bare. Starina Miloš Komar stupao je mladenački. Ponudismo ga crnom kavom i cigaretom. Razgovor je tekao o svemu, osobito o lovnu na divljač.

Tmica se sve to više spuštala. Opet pripreme za noćenje, sakupljanje drva, postavljanje šatora i još sitnijeg posla. Večer bijaše lijepa, vedra. Uz crnu kafu ponovismo naše smjele uspone i silaz niz Šarenu Lastvu. Cijelu je noć naizmjence jedan od nas bio budan.

Sutradan bio je odmor. Razgledali smo jezero, koje je opisano u glasilu »Hrvatski Planinar« br. 9 iz g. 1930. Interesirala nas je polupećina Džarbina to više, što je kiša počela poslije podne padati. Mi smo tvrdo odlučili pod šatorima ostati. Noć je bila opet vedra i hladna. Po Vratnicama obasuo je mjesec svoje trake, gdje su bili naši šatori razapeti. Noćnu tišinu uz nemirivali su puhovi i sove sa svojim huhukanjem. Zorom otiskivale su divlje koze stijenje, koje je nedaleko izgledalo kao da lagumi praskaju. Zora je naviještala svitanje i spremanje na daljni put. Okolna brda bila su u gustoj magli. Vrijeme je odmicalo a magla je još uvijek nisko ležala. To je bio uzrok, da smo morali napustiti raniju osnovu, te odlučismo na povratak Sušićkim potokom. U početku išlo je dobro do staze, koja odvaja na

Prijevor. Hodajući dalje zapadali smo sve više u gušću šumu, što nam je otečavalo prolaz. Podno Vratnica izvire Sušički potok, a to je sigurno ponor Trnovičkog jezera. Staze nestaje a od sada prelazimo potok tamo amo, kako je pogodnije bilo. Izbijamo na puteljak, koji vodi sa Loma (Volujak). Svima je odlanulo. Što se niže spuštamo, puteljak biva sve to bolji. Dolazimo do pilane, koja je vlasništvo jednog Bilećanina. Prolazimo najprije kraj raskršća, koje odvaja preko Prijevora na Maglić, a onda pokraj ostataka stare pilane, koja je prije mnoga godina izgorjela. Na lijevoj strani pružila se Obodža, koja je djelomično izgorjela, dok sa protivne strane Ploče zatvaraju donji dio Suhe. Još malo i mi smo u Suhoj. Suha leži u trokutnom polju sa nešto obrađenom oranicom, čiji su usjev ove godine uništili skakavci. Ovdje se vide i ostatci razvaljene žandarmerijske kasarne. Domaćin Mirkо Davidović donio je odmah slatka i kisela mlijeka. Dok smo prebirali po uprtinjačama, pričao nam je Mirko o ranijoj posjeti naših planinara, osobito gđe Dr. Gušića.

Ovdje ostadosmo samo kratko vrijeme. Vrlo rđavim putem preko klimavih mostova divili smo se prodoru, koji je ovdje Sutjeska napravila. Poput zmije prodirala je kroz ovaj velebni sklop Volujka. Naš Osman klimao je češće glavom, sjetivši se, kakvi su to bili putovi i mostovi, dok je on ovdje bio cestar. Desno od puta odvaja Gusni put, koji vodi na drugu polu Volujka, t. zv. Bare. Desno zatvara dolinu Vratar i Crkvine, a sa lijeva Alin Krš i Grad. Na lijevoj strani usječen je put u same stijene sve do jednog brvna, koje vodi uzduž potoka. Tu morate oprezno prelaziti, jer se pod brvnom nalaze vrtače, a put, koji se odmah nadovezuje, vodi u Hercegovinu. Odavde se pruža krasan pogled na Volujak, kojega se formacije čine daleko interesantnije nego sa strane Maglića. Dolje su šumice i plodna polja, nad kojima okomito strše stijene Lica, Badina, Ugljevika. To je dalo povoda našim amaterima, da se raštrkaju po obližnjim uzvisinama.

Vraćamo se opet u Suhu. Za kratko vrijeme sve bijaše spremno na daljni put do Tjentišta. Put je dosadan, ali nakon dva sata lagalog hoda stigosmo u selo. Tjentište je malo seosko mjesto nastanjeno većinom muslimanima. Ovdje smo prenoćili. U žandarmerijskoj kasarni bila su samo 4 kreveta, a Dr. R. je dobio postelju u komandirovoj sobi. Nakon večere svi smo otišli na počinak. Bio je osobit osjećaj, što možemo opet u postelji spavati, a to je bio i uzrok, da su svi za tili čas zaspali. Doduše, čulo se je u snu jecanje i ostali dio noćnog programa, dok nas u samu zoru nije počeo buditi samac iz komandirove sobe. Zajutrad nam je priredila marljiva kuharica. Znamo da joj nije bilo baš ugodno, ali takve goste dobiva rijetko. Osedlasmo konje.

Put je vodio dolinom Sutjeske, nad kojom s jedne strane strši

Sniježnica 1804 m, a sa druge Treskavac 1805 m. Nakon jednog kilometra hoda valjalo je prijeći preko potoka. Stari prelaz odnijela je voda, a novi je napravljen vrlo jednostavno. Oborili su staru bukvu za brvno, pa je trebalo muke, dok smo prešli potok. Isto se dogodilo kod Popova Mosta, ali ovaj put prelaz su vršili konji. Pred Popovmostom lijevi pritok Hrčava napravio je ovog proljeća jedno čudo, jer je navaljao toliko šljunka, da je Sutjeska morala promijeniti svoj tok, a posljedica je bila, da je odneseno mnogo zemlje oranice. Na putu kod Perovića pao je žrtvom jedan postariji šargan, dug 62 cm. Put je dalje vodio preko Orašica, Travnika, preko Đurđevice, predjela Marinkovića do na put u Alačiće. Iz Tjentišta nismo dobili telefonsku vezu sa Fočom pa nam nije bilo sigurno, hoće li nas auto u Alačićima sačekati. Auta nije bilo, a mi put pod noge. Ova cesta bila je prošle godine nepristupačna za vozila, a sada je posvema opravljena, da mogu i najteži auti voziti. U Mješajima bio je kraći odmor. U malom hladnjaku kraj puta pogostila nas je domaćica sa kiselim mlijekom a mi naručismo crnu kavu. Ovdje se nalazi pilana Varde d. d. Cesta vodi niz Drinu, po kojoj plove nebrojeni splavovi, koji dovoze balvane sa gornjeg toka Drine i Tare. Dolazi Brod, malo mjestance sa nekoliko ozidanih kuća uz samu cestu. To je raskrsnica za Rataj i Jeleč, Foču i Alačiće. U Drini vide se ostaci starog porušenog željeznog mosta, koji je porušen u god. 1914. Ovdje nam je došao u susret auto, koji nas je odvezao u Foču.

U Foči smo pogledali Aladža džamiju, jednu od najstarijih džamija po dolasku Turaka u Bosnu. Dalnje razgledanje omela je kiša, koja se pretvorila u pljusak. Autom smo stigli u Ustikolinu. Ovdje se vršio prelaz, jer su potoci prije nekoliko dana radi proloma oblaka odnijeli dva mosta, osim toga mnogo mlinova, te je promet bio obustavljen. Autobusom do Ustiprače i željeznicom do Sarajeva svršila je naša tako željena čežnja za Maglićem i Volujakom.

VLADIMIR BLAŠKOVIĆ:

KARLOVAC

SANDŽAČKE ARABESKE

Doista mi nije bilo baš najlagodnije pri duši, kad me jednoga proljetnoga jutra pozdravila vijest, da moram prijatnu tuškanačku hladovinu i glatki zrinjevački asfalt po potrebi službe zamijeniti s neravnom i tvrdom pljevaljskom kaldrmom. Tako sam silom prilika morao prevaliti zanimljivi mnogoetapni put: najprije željeznicom Zagreb—Brod—Sarajevo—Međeda—Rudo, a odavde divnim prodorom Sutjeske i prekrasnom 1300 m visokom previjom Čemerno autom do mog novog prebivališta.

Pod Sandžakom se obično razumijeva ono čudnovato i zaboravljeno parče zemlje, što se još nedavno, prije dvadeset godina kao najzapadniji posjed otomanskoga carstva klinasto zabilo između pretkumanovske Srbije, malene Crne Gore i bivše bosansko-hercegovačke granice. Upravno-politički potpadalo je to područje velikom kosovskom sandžakatu, no prirodno, i u užem smislu, pravi Sandžak obuhvata geomorfološki vrlo zanimljivo i prelijepo porjeće Lima i Čotine (ili Čehotine) zadirući na jug i jugozapad sve do veleromantične Tare, koja sa svojim više stotina metara dubokim kanjonom nesumnjivo predstavlja jedno od najvelebnijih prirodnih čuda čitavoga evropskoga kontinenta.

Vertikalna je razgrana Sandžaka znatna i on spada u najvišu oblast dinarskoga sistema. Pod utjecajem pradavnih tektonskih procesa i svemoćnih geodinamičkih faktora sandžački se krš veličanstveno raskidao, razlomio, ispresavijao i nanovo modelovao stvarajući i rasipajući tako na prostranstu od nekoliko tisuća četvornih kilometara veliko bogatstvo prirodnih ljepota. Apstrahirajući mladu pljevaljsku kotlinu i stočarsku sjeničku površ početke svemu ostalomu moramo tražiti u toplim morima mezozoika ili srednjem vijeku historije Zemlje, dok bi nam kamenje uz donji tok Čotine i srednje porjeće Lima znalo štošta pričati i o nepovratnim danima staroga doba našega planeta, o paleozoiku. Novija geološka istraživanja Sandžaka, koja su tek započela, svakako će nas detaljnije upoznati s prošlošću toga nezaštićenoga prirodnoga perivoja.

Orografski reprezentant Sandžaka je 2239 m visoka Ljubišnja, no osim nje nanizalo se tu u tipičnom dinarskom smjeru sjevero-zapad-jugoistok desetak srednjevisokih planinskih grebena, koji još uvijek čekaju, da ih poškakljaju okovanke i razveseli poklic jogunastih planinara. Bezbroj pak divnih gorskih livada i visokih pašnjaka, koji zapravo i karakterišu čitavo to područje, za dugih se i oštreljih planinskih zima preobražavaju u čarobnu bijelu priču, prepunu neopisivih pejsaža i vanrednih skijaških terena. Uistinu pravi i nepoznati zimski raj.

Bez sumnje sandžačke prirodne krasote zajedno s orijentalnoturskim tipom tamošnjih naselja, najpatrijarhalnijom evropskom kulturom i primarno jakim svojim primitivnim životom predstavljaju prvorazrednu turističku atrakciju, samo zasad još nikako, ili tek vrlo slabo poznatu. U posljednjih je deset godina tim područjem razapeta prilično gusta mreža dobrih, mjestimice upravo vanrednih cesta, a kad se još dovrši jesen as započeti spoj Šavnik—Žabljak i produži preko Tare do Pljevalja, bit će omogućeno lako i sigurno automobilsko putovanje najinteresantnijim područjem čitavog dinarskog planin-

skog sistema. Naravno, pri tomu se ne smiju zaboraviti ni ostali nemovni turistički atributi: evropejizirani hoteli, čista prenoćišta, zdrava hrana, higijenski preduvjeti, planinarska skloništa, solidnost na svakom koraku i slično.

Pljevlja, Plevlje, Taslidža

Središte i najveća varošica toga kraja jesu Pljevlja, ili običnije (ali netočno) nazivano Plevlje. Turski: Taslidža, što znači: kamenita banja. Doista je neposredna okolica Pljevalja bez više vegetacije, kamenita i pusta. Još prije stotinu godina onuda su jake planinske oluje lelujale čitave prašume, no bezobzirni su ih turski paše nemilosrdno iskrčili natovarivši tako i nehotice današnjim pljevaljskim šumarima naročitu dužnost pošumljivanja ogoljelog tamošnjega krša. Za planinare je još naročito važno i to, da su Pljevlja najpodesnije ishodište za uspon na Durmitor.

Priča se, da su posljednji deceniji prije balkanskoga i svjetskoga rata bili u Pljevljima vrlo živi i bezbrižni. Dukati, napoleoni i dinari zvečali su s jakim političko-propagandnim prizvukom na stolovima prljavih kafanica, suho se zlato ljeskalo i smijalo posvuda, na konjima se ulazilo u birtije, revolverskim tanetima ljuštalo okrećeno blato sa stropa, uz bećarsku viku razbijalo staklo, pjevalo se, bančilo i rasipalo mnogo, patriotizam se točio na veliko i malo, da od svega toga ne ostane danas u žepovima Pljevljaka ni pustoga dinara za malenu džezvu kave ili čokanj rakije. Pa i silno Bajrovića blago, posljednjeg titularnog paše pljevaljskog, progutaše carigradske noći, bečki lokalni i — austrijski ratni zajam... Sve ode, a današnja su Pljevlja zaboravljena kasaba.

Inače nekih naročitih kulturnih spomenika u Pljevljima i nema. Ipak je vrijedno spomenuti dva prastara građevna objekta, o kojima se obično vrlo malo govori, te ih slučajni prolaznici i zalutali turisti uopće ne primjećuju. Jedno je srednjevjekovni turski vodovod, a drugo originalna i možda još starija tvornica kože. Prvi dugačkim drvenim, nagnjilim već i nikad čišćenim cijevima dovodi vodu iz Bezdana, nedalekog izvorišta potočića Breznice, što protjeće pored mjesta, a tvornica kože s najprimitivnjim posvema drvenim uređajem izvrsna je anahronistička antiteza modernoj industrijskoj mehanizaciji. Međutim i taj originalni drveni vodovod i ta očajna nazovi tvornica sa svim onim smradom, nečistoćom i sablažnjivim smještajem usred grada uspješno prkose i vremenu i teškom pionirskom radu altruističkih trudbenika iz velike reparacijske barake Doma narodnoga zdravlja i na toj se čimjenici razbijaju sva asanaciona mudrovanja sanitetskih referenata i nedosljedna dovitljivost Pljevljaka, kojom su na jednome raskršću pričvrstili limenu ploču sa zvučnim natpisom:

Trg dra Andrije Štampara. Tifus i šarlah ipak uznemiruju stanovništvo.

Tako izgleda materijalna strana kulturne medalje Pljevalja. Ali ni njen duhovno naličje nije manje zanimljivo. U četvrt sata udaljenom manastiru (Sveta Trojica) pohranjen je pastirski štap princa-prosvjetitelja Rastka Nemanjića, a u glavnoj džamiji, s ogromnim čilimom egipatskoga kedula, ljubomorno se čuva u posvećenoj kutijici osobita svetinja i ponos pravovjernika: jedna dlaka iz Muhamedove proročke brade. Ele, tako je zadovoljeno lokalnim konkurentskim težnjama i brojčano jačih poklonika islama i pravoslavnih sljedbenika svetoga Save.

Evropa pod feredžom

I sve ostalo tamo je zanimljivo: od razdrte fizionomije samoga naselja do najintimnijega života ispod čađavih i prošupljenih periferijskih krovova. Zidovi od čerpiča, čeramidne dizme, stjeničavi hanovi, derutne čatme i danas još ljubomorno sakrivaju u sebi originalne specijalitete najprimitivnijeg života i vegetirajući poduze vrijeme u takvom balkansko-orientalnom konglomeratu zaostalosti, neprosjecenosti, nečistoće i fatalističke nemarnosti nužno se stiče uvjerenje, da su veliki kataklizmi posljednjih dvaju decenija naprsto mimošli taj kraj. Tu se još uvijek sladostrasno šapuće i aškuje kraj pritvorenih avlijskih kapija, iza gustog se mušebaka čeznutljivo uzdiše i drhtavim zjenicama kradomice i radoznao zirka u prolaznika, a zakonom zaštićena poligamija sevdahlijski orgija i bezobzirno ispija namirisanu mladost obespravljenih hanuma.

Pa ni najokrutniji narodni običaji nisu još izumrli. Otmici žene ili vanzakonskoj ženidbi »na pokus« nitko se i ne čudi, a krvna osveta smatra se razumljivim dokaznim sredstvom, kad je u pitanju lična ili porodična čast. Doživio sam i to, da je jednoga oktobarskoga dana — godine 1932! — došao u pljevaljsku gimnaziju žandarmerijski na-ređnik i službeno, putem direktora, upozorio jednoga maturanta (Momčila Petrovića), neka se čuva, jer mu se sprema krvna osveta. Eto, tako je to...

I kao što u posvećenom šedrvanu stoljećima već besprekidno klokoće teška krečnjačka voda, tako tu i život protječe i zapljuškuje bez sadržaja, prigušeno, katkad jecavo i uvijek podjednako, od sabe do akšama i jacije, od zore do mraka. Pa i jedini javni sat u staroj sahat-kuli prkos Evropi. Regulisan zalaženjem sunca odbija svakoga dana satove u drugo doba, tako da se konačno gubi kontakt ne samo sa srednjoevropskim vremenom, već i normalnim civiliziranim životom uopće. Tek poput sladostrasnog golicanja nekog dalekog, drugog svijeta javlja se od vremena do vremena kričava truba redovne auto-

busne veze sa željeznicom, što »tamo daleko« veselo hukće, lomata, juri i zviždi romantičnom dolinom Lima potičući pri tom bespomoćnu konstataciju, da se ovdje još uvijek živi u carstvu feredže, jašmača i fesa. Sporadična reformatorska nastojanja naprednijih pojedinaca ne pomažu tu mnogo i redovno se rasplinjuju u ništa, a od svega konačno i opet ostaje samo — Evropa pod feredžom.

Planinarski kaleidoskop

Neobično lijepa, sunčana i topla jesen uvelike mi je pogodovala i rastvorivši sve pretince svog planinarsko-ubikvističkog raspoloženja pokušao sam da odolim opasnim i čestim napadajima rezignacije i apatijske. Svaki slobodni trenutak iskorištavao sam stopostotno. Više-satno besprekidno krstarenje zanemarenim sandžačkim kršem ponekad bi upravo magično izbrisalo mučne utiske očajnoga varoškoga života i redovno bi svaki ovakav boravak u prirodi značio pravo osvježavanje i eliksirske jačanje za sutrašnjicu. Ljubomornom bi pažnjom svakoga dana okretao, prevrtao, čistio i pazio moje nerazdružive i nijeme pratioce — uprtinjaču, gojzerice i ostale planinarske rezervizite — i svako bi veče kraj slabe petrolejke tražio na specijalki nove smjerove planinarskih šetnja i turističkih izleta.

Veličanstveni me Durmitor najjače privlačio. Otkako sam s visokoga Čemerna prvi put ugledao njegovu sugestivnu nazubljenu siluetu, stalno razmišljah o tom crnogorskem ponosu. I kovao sam osnove o usponu. Međutim, sve je ostalo samo kod osnova. Dopust od četiri nastavna sata, i još tome za nekakvo besmisleno planinarsko veranje i vrludanje, bijaše — naravno — vrlo neskroman moj zahtjev i tko bi mu uopće mogao udovoljiti! Sa samom pak nedjeljom nije mi bilo pomoženo. I tako sam na račun prevelike revnosti, neočekivane susretljivosti i ukalupljenog shvaćanja moje okoline ostavio Durmitor za — bolje dane.

Ipak ne sustadoh. Jugozapadno od Pljevalja otkrih zamjenu za Durmitor. Veliku Ljubišnju.

Od vječnog svog pratioca preko Tare niža je za 283 m (Durmitor 2522 m, Ljubišnja 2239 m), nije ni razdrta ni gola poput njega, nema ni njegovih kukova, točila, kamina, okomitih stijena ni nepristupačnih litica, ali opet je lijepa, zanimljiva, nekako sva nabubrena, sve do blizu vrha obrasla divnom gustom crnogoričnom šumom, mjestimice gotovom prašumom punom divljači i zvjeradi i prebogata dalekim i vanrednim vidicima. Uz to je za mene bilo naročito važno još i to, da sam uspon na njen gromovima išiban vrh mogao izvršiti u dan i pô, to jest: subotu popodne i nedjelju. Dakle u vrijeme, kad nisam bio

službeno zapriječen. I jedva dočekah školsko zvono u subotu o podne. Jedan sat kasnije minuh već ogradne čerpičke zidove nekoć imućnih begova Selmanovića i odmicah kamenitom cestom put Velike Ljubišnje.

NAŠI MLADI U ALPAMA

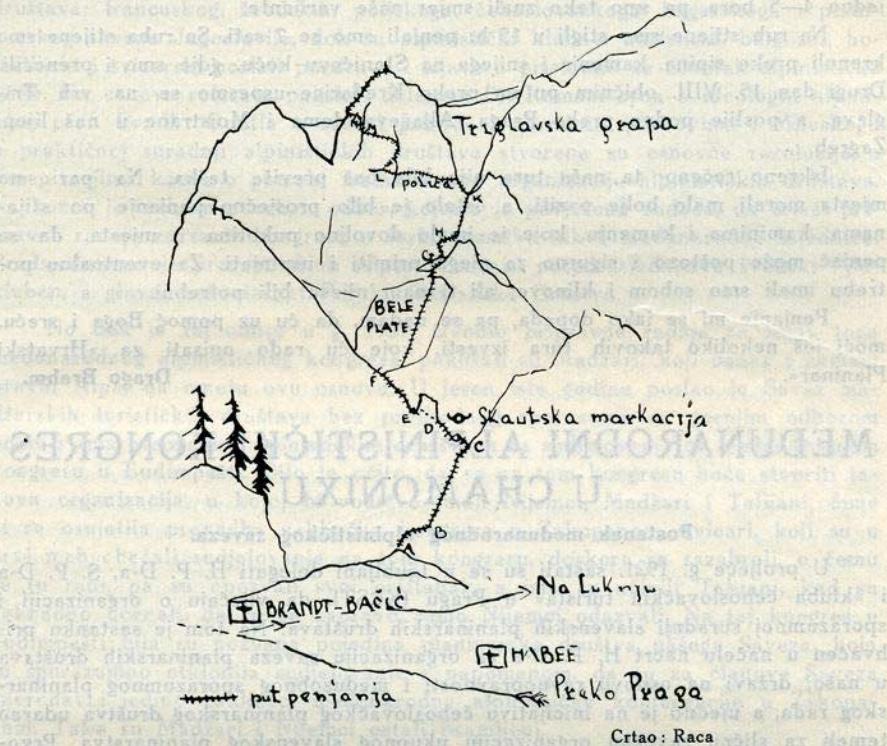
3. Uspon po Triglavskoj sjevernoj stijeni.

Malo je naših planinara, koji su se dosada odvažili, da se uzveru čuvenom sjevernom stijenom na Triglav. Kako smo prilično daleko od Alpa, pa nemamo toliko prilike, da se penjemo po strmim stijenama i vrletnim hridima, kako je to slučaj kod Slovenaca, nije čudo, što su za nas alpske stijene prilično nepoznate i kao takove — opasne. No ipak nas ima, a nadam se, da će ih u skoroj budućnosti biti još više, koji će se odvažiti da se uspnu po sjevernoj stijeni na vrh Triglava. Prošle godine nakon Kamničkih Alpa i Grossglocknera odlučio sam poći malo i u Julijske Alpe. U društvu sa Vladom Miloševićem i sa prijateljem Slovencem Janezom Gregorinom sporazumno stvorisemo osnovu, da prepenjemo tu Triglavsku stijenu.

Odabrali smo kao najlakši pristup slovenski smjer. U noći od 13. na 14. VIII., u kojoj je Aljažev dom u Vratima vrvio stotinom planinara, prospavali smo jedva dva slaba sata, a u jutro oko 6.30 h krenusmo iz Aljaževa doma putem prema Pragu pod sjevernu stijenu. Ozbiljna lica stupali smo sva trojica prema cilju. Baveći se svaki svojim mislima upirali smo svaki čas oči u tu gorostasnju stijenu, po njoj se u duhu verali... Već sam se više puta divio njezinoj veličini i visini, a i onim junacima, koji su ju preplazili — a eto sada i ja krećem, da se uzverem njezinim hridima na njezin rub. Sjetio sam se onih, koji su toliko slavlje doživjeli penjući se raznim smjerovima po njoj, ali su mi pri tom došli na pamet i oni, koji su našli smrt na toj stijeni.

Tako u mislima došli smo do spomen-ploče Habee-a, koji se je unesrećio na toj stijeni. Od te ploče uspesmo se po kamenju i sipini preko jednog snježnog ježića do pod samu strmu stijenu. Nešto dalje lijevo, na putu, što vodi na Luknju, vidjeli smo spomen-ploču Brandta i Bačića. Počeli smo se penjati u okovanim cipelama i svladasmo kojih 6—8 m, gdje smo stigli do mjesta, na kojem smo mogli sva trojica lijepo stajati (A—B). Na ulazu u kamin (B) skinusmo cipele i obukosmo penjaće papuče, pa stavivši cipele u jednu uprtnjaču, sva se trojica navežemo na 25 m dugu uže i pod vodstvom Slovenga krenemo u jedan desni kamin. Po njemu je glatko išlo do mjesta (C), gdje smo skrenuli u lijevi kamin. Izlaz iz toga kamina zatvarala je glatka stijena, na vrhu koje se je između stijena kamina i te glatke stijene uvalilo veliko kamenje, koje nam je priječilo izlaz iz kamina. Morali smo se proverati preko lijeve stijene kamina, da možemo iz njega izaći. Tako smo došli do mjesta, gdje smo na desnoj stijeni povrh kamina našli skačku markaciju (D). Od C do D smo polako napredovali. Nastavili smo uspon produljenim kaminom, nakon kojeg je slijedilo spuštanje od kojih 4—6 m (E), a tada opet uspon sve do bijelih ploča (F). Te bijele ploče su glatke i dosta strmo položene stijene, koje se jako ističu svojom čistom bjelinom od druge grade sjeverne stijene. One na jednoj trećini svoje veličine tako su raspucane, da po toj raspuklini penjač lako može preko njih plaziti. Poslije prelaza preko tih ploča dolazi se do snijega i pod jednu malone okomitu stijenu. Prešli smo lijevim njezinim rubom i došli u kamin, koji smo prepenjali i tako stigli na početak Triglavskih grape (K). Tako se zove kotlina, u koju pada slap Triglavskog ledenjaka. Nju prekriva u cijeloj

njezinoj duljini vječni snijeg i led. Od početka našeg uspona do ove grape trebali smo $4\frac{1}{2}$ (7.30—12 h) sata, ali se taj put dade brže izvesti, ako se u početku zade u koji zgodniji kamin, nego što je bio naš. Naš uspon je trajao oko 2 sata, dok smo iz naše varijante došli na pravi slovenski smjer. Na početku te grape odmarali smo se oko pola sata. Imali smo čokolade i limuna, što smo sa žudnjom pojeli, a snijeg nam je služio za stišavanje žede. Da nam ne bude dosadno za vrijeme tog obilatog ručka, odigrali smo Slovenec i ja nekoliko šapsl-partija. Grozno sam nadrljaо — izgubio sam sve partije. Duboko potišten zbog toga poraza, nastavio sam put, dok se je Slovenec veselio i ijuškao od veselja, što me je »okrenul«.

SJEVERNA. TRIGLAVSKA STIJENA.

Redoviti pravac slovenskog smjera vodi kroz Triglavsku grupu po snijegu do blizine slapa, pa onda ide desno na rub stijene; ili se možeći jednim dijelom snijega u grapi, pa se skrene lijevo iz kotline na vrh do ledenjaka. U oba se slučaja mora gaziti snijeg, a kako mi nijesmo htjeli oblačiti cipele i ići po snijegu, odlučili smo načiniti varijantu po policama, da dođemo na rub stijene. Tako je i bilo. Od početka grape uspeli smo se kojih 5—6 m do jedne police, koja je bila dosta široka, a protezala se izvan grape istočno po stijeni, pa smo po njoj došli do kamina, po kojem smo se počeli uspinjati (L). U to smo ugledali duboko ispod sebe, na putu preko Praga, trojicu planinara, za koje smo kasnije doznali, da su Zagrepčani. To bijahu jedini ljudi, koji su nas na stijeni vidjeli. Oni su nas brzo izgubili s vida, jer smo zašli za stijene kamina. U kamenu smo morali paziti na svaki korak i jako oprezno napredovati, jer je bio uzak i djelomice gladak, pa i kamenje nam se pod nogama dosta rušilo. Nakon

izlaza iz kamina (L—M) bilo je napredovanje lakše. Već smo bili skoro na cilju našeg penjanja, jer smo vidjeli sipinu, koja se nastavlja poslije Triglavskog lednjaka. Još jedna teža traverza (N) nas je dulje zadržala i po grebenu smo došli na rub stijene. Kao što se čuje daleka grmljavina, tako se prolamalc u mojoj duši veselje, što sam sretno prošao sjevernu Triglavsku stijenu. Ostvarila mi se davna želja — prošao sam stijenu svojih snova. Zadovoljan bacio sam pogled u dubinu, koju smo preplazili. Odozgo je dakako strašno izgledalo. Slovenec nam je nakon prvog oduševljenja čestito i pruživši nam ruke rekao je, da je jako zadovoljan s nama.

Od Triglavske grape do ruba stijene imali smo cijelo vrijeme pogled na jedno 4—5 bora, pa smo tako znali smjer naše varijante.

Na rub stijene smo stigli u 15 h; penjali smo se 7 sati. Sa ruba stijene smo krenuli preko sipina, kamenja i snijega na Stanićevu koču, gdje smo i prenoćili. Drugi dan 15. VIII. običnim putem preko Kendarice uspesmo se na vrh Triglava, a poslije podne preko Praga, Aljaževa doma i Mojstrane u naš lijepi Zagreb.

Iskreno rečeno: ta naša tura nije bila baš previše teška. Na par smo mjesta morali malo bolje paziti, a ostalo je bilo prosječno penjanje po stijenama, kaminima i kamenju, koje je imalo dovoljno pukotina i mjesta, da se penjač može poštено i sigurno za njega primiti i uspinjati. Za eventualnu potrebu imali smo sobom i klinove; ali ti nam nijesu bili potrebni.

Penjanje mi se jako dopada, pa se nadam, da će uz pomoć Boga i sreću, moći još nekoliko takovih tura izvesti, koje će rado opisati za »Hrvatski Planinar«.

Drago Brahm.

MEĐUNARODNI ALPINISTIČKI KONGRES U CHAMONIXU

Postanak međunarodnog alpinističkog saveza.

U proljeće g. 1921. sastali su se u Ljubljani delegati H. P. D-a, S. P. D-a i »kluba čehoslovačkih turista« u Pragu (KČST), da vijećaju o organizaciji i sporazumnoj suradnji slavenskih planinarskih društava. Na tom je sastanku prihvaćen u načelu načrt H. P. D-a za organizaciju saveza planinarskih društava u našoj državi na osnovu ravnopravnosti i međusobnog sporazumnog planinarskog rada, a ujedno je na inicijativu čehoslovačkog planinarskog društva udaren temelj za sličnu saveznu organizaciju ukupnog slavenskog planinarstva. Prvobitno se ta organizacija zvala »Slavensko planinarsko vijeće«, koje je imalo biti zajednički organ za sporazumnoj rad i razvoj slavenskih planinarskih društava; a kad su tomu vijeću pristupila još dva društva: poljsko P. T. T. (Polskie Towarzystwo Tatrzanskie) u Krakovu i bugarsko B. T. D. (Bulgarsko Turističesko Družestvo) planinarsko društvo u Sofiji, osnovana je g. 1925. u Zakopanom u poljskim Tatrama »Asocijacija slavenskih planinarskih društava« (AST), kojoj je po pravilima glavna svrha sporazumno uzajamno pomaganje planinarskog rada u slavenskim gorama.

Na kongresu te Asocijacije u Pragu g. 1926. prihvaćen je predlog poljskog delegata Dr. M. Orłowicza, da P. T. T. u ime Asocijacije povede pregovore s evropskim alpinističkim društvima o osnutku slične međunarodne alpinističke organizacije. Da izradi idejne osnove takvoga organizma i izvrši priprave za prvi međunarodni alpinistički kongres u Zakopanom, poljska delegacija dala se odmah na posao, u kojem su ju izdašno pomagali diplomatski zastupnici Poljske u inostranstvu. Ta je inicijativa nakon duljih pregovora ovjenčana uspje-

hom, jer je svoj pristanak i sudjelovanje na osnivačkom kongresu međunarodne alpinističke unije u Zakopanom njavilo 8 većih planinarskih organizacija: Club Alpin Français, Club Alpin Belge, dva švedska društva Fjälkluben i Turistföreningen, holandski Alpenvereniging, Klub čehoslovačkih Turista, Savez planinarskih društava Jugoslavije i Bugarsko Turističesko Družestvo; dok su uvjetno svrši pristanak dali Schweizer Alpenklub i Oesterreichischer Alpenklub. Sudjelovanje na kongresu otkazala su ova društva: D. u. Oest. Alpenverein, norveški Turistverening, Club Alpino Italiano, Alpine Club u Londonu, nadalje madžarsko, španjolsko i rumunjsko društvo.

Tako su se g. 1930. na kongresu u Zakopanom okupili delegati alpinističkih društava: francuskog, švedskih, poljskoga, čehoslovačkoga, bugarskoga i planinarskog saveza Jugoslavije, dok su alpinistički klubovi austrijski, belgijski, holandski i švicarski poslali pozdrave i izjave o pristanku za osnutak alpinističke unije. Na cencvu referata poljskih delegata Er. Romaniszyna o ideologiji alpinizma, prof. Dr. W. Cetla o zaštiti prirode i narodnim parkovima i Mileskoga o praktičnoj suradnji alpinističkih društava stvorene su osnovne rezolucije o tim pitanjima kao i o potrebi međunarodne organizacije alpinističkih društava. Na koncu je izabran poseban odbor, kojem je povjerena zadaća, da izvrši pripravne radnje za saziv kongresa u svrhu osnutka takve međunarodne zajednice. Predsjedništvo je preuzeo Club Alpin Français, potpredsjedništvo švedski Fjälkluben, a glavni sekretarijat Poljsko Tatransko Društvo.

No dok je taj odbor u g. 1931. izvodio pripravne radnje za saziv toga međunarodnog alpinističkog kongresa, pokušali su Madžari, koji danas i nemaju pravih Alpa, da ometu ovu osnovu. U jesen iste godine poslao je Savez madžarskih turističkih društava bez prethodnog sporazuma sa gornjim odborom poziv svima evropskim alpinističkim društvima za sudjelovanje na međunarodnom kongresu u Budimpešti. Bilo je cíto, da se na tom kongresu hoće stvoriti takova organizacija, u kojoj bi vodstvo imali Nijemci, Madžari i Talijani, čime bi se osujetila progledba zaključka kongresa u Zakopanom. Švicari, koji su u pivi način objećali sudjelovanje na tom kongresu, doskora su razabrali, o čemu se tu radi, pa su optužili svrši pristanak, a isto su učinili Talijani, kad su naknadno doznali, da su se zapravo samo Nijemci odazvali. Na taj kongres u Budimpešti bila su pozvana pojedina planinarska društva našega Saveza, koja su sporazumno otklonila sudjelovanje s napomenom, da su za članove Saveza mjerodavni jedinci zaključci međunarodne alpinističke konferencije u Zakopanom. Tako su Madžari i Nijemci ostali osamljeni.

Predsjednik spomenutog pripravnog odbora, Francuz prof. Escarra, sazvao je u spraznju sa Poljacima iz taktičnih razloga odborsku sjednicu u Budimpeštu, da se ondje stvari odluka o stanovištu prema tomu kongresu. Čim su onamo stigli Francuzi i Poljaci, zamolili su ih Madžari, da svakako dodu na njihov kongres; a oni im staviše uvjete, da moraju priznati, da je taj kongres nastavak kongresa u Zakopanom, odobriti zaključke stvorene u Zakopanom i dati riječ kao prvom govorniku predsjedniku Escarri. Pošto su Madžari prihvatali te uvjete, Francuzi i Poljaci službeno su sudjelovali na kongresu, na kojem su primljene rezolucije kongresa u Zakopanom i odlučeno, da se budući alpinistički kongres u g. 1932. drži u Chamonixu, i to protiv prijedloga Nijemaca, koji su tražili, da mu sjedište bude u Monakovu. Za predsjednika pripravnog odbora izabran je Francuz prof. Escarra, kao prvi potpredsjednik Šved, drugi Nijemac, kao glavni sekretar Poljak, a kao zamjenik Madžar. Tako je kongres u Budimpešti završio pobjedom misli, koja je na inicijativu Poljaka zasnovana na kongresu Asocijacije u Pragu g. 1926. i dobila konkretni oblik na kongresu u Zakopanom.

Treći medunarodni alpinistički kongres u Chamonixu.

Taj se kongres održao pod kraj ikolozova prošle godine uz vrlo brojno učestvovanje delegata iz 18 država. Bile su zastupane ove države: Francuska, Engleska, U. S. A., Švicarska, Italija, Poljska, Švedska, Španjolska, Belgija, Holandija, Čehoslovačka, Jugoslavija, Bugarska, Rumunjska, Madžarska, Kanada, Grčka, Nova Zelandija. Devetnaesta država, koja je najavila svoje sudjelovanje, bila je Njemačka, koja je ujedno zastupnica Austrije u organizaciji »Deutsch- u. Oesterreichischer Alpenverein«. Unatoč tomu, što je Alpenvereinu pripadalo mjesto potpredsjednika u pripravnom odboru kongresa i što su kako Alpenverein, tako i Oestereichischer Alpenclub najavili svoje delegate za kongres, u posljednji je čas opozvano njihovo sudjelovanje.

Čini se, da posljedne uzroke za taj opoziv treba tražiti u toku prošlogodišnje glavne skupštine Alpenvereina u Nürnbergu, na kojoj se pokazala jaka nacionalistička struja, koja je protivna međunarodnoj suradnji.

Odlučno za uspjeh kongresa bijaše učestvovanje najznamenitijih alpinističkih udruženja (osim njemačkoga) cijelog svijeta, kao Schweizer Alpen Club, Alpine-Club London, Club Alpin Français i Club Alpino Italiano, koje su zastupali članovi njihovih predsjedništva. Uspjehu kongresa mnogo je pomoglo to, što je stajao pod odličnim vodstvom prof. Escarre, predsjednika Club Alpin Français, koji je ujedno bio izabran predsjednikom kongresa. Svi su se divili neobičnoj energiji, organizatornom talentu i taktu prof. Escarre, koji je unio u radove kongresa duh skupne suradnje i podao im visoki nivo.

Poljska delegacija, koja je zastupala i »Savez planinarskih društava Jugoslavije«, bila je sastavljena ovako: Prof. V. Goetel, potpredsjednik i major B. Romaniszyn, član središnjeg odbora Poljskog Tatranskog Društva; nadalje Dr. K. Piatrowski, predsjednik, i Dr. J. Dorawsky, potpredsjednik turističke sekcije istoga društva. Osim ovih na kongresu je učestvovalo više članova turističke sekcije istoga poljskoga društva, koji su u to vrijeme boravili u Chamonixu i održali više referata o Tatrama, pa o alpinizmu i sportu. Sudjelovanje Poljske u kongresu kako u pogledu kakvoće i broja referata (13 njih od sveukupnog broja 80), tako i učestvovanje u raspravama bilo je važno i uspješno. To je došlo do izraza i na samom kongresu time, što je članovima delegacije nemijenjen znatan broj mjesta u predsjedništvu sekcija. Tako je prof. V. Goetel bio predsjednik 3. sekcije (zaštita prirode), a jedan od tajnika te sekcije bio je Dr. J. Dorawski, nadalje major B. Romaniszyn izabran je za I. potpredsjednika 4. sekcije (međunarodni odnosi), Dr. K. Piatrowski bio je tajnik 1. sekcije (alpinizam).

Kongres je vijećao u 6 sekcija: 1. alpinizam, 2. znanost i gora, 3. zaštita prirode i narodni parkovi, 4. međunarodna suradnja u alpinizmu i saobraćaju, 5. zdravlje i higijena, 6. umjetnost i gora. U nekim od tih sekcija raspravljala su se zanimljiva i važna pitanja, kao u 1. sekciji, koju je vodio prof. Escarra, pitanja ljestvice teškoće, umjetnih pomagala i spasavanje. U prva dva pitanja osobito su zanimanje i živu raspravu pobudili referati poljskog alpinista Dr. J. Dorawskoga pod naslovom: »Klasifikacija ljestvice teškoće« i »Umjetna sredstva uspona«. U 3. sekciji poslije referata V. Goetla o osnivanju gorskih narodnih parkova u Poljskoj, uzeli su riječ predstavnici Švicarske (prof. Wilczek), Francuske (prof. de Clermont), Španjolske (Diaz Duque), Švedske (Dr. Sjögren), Kanade (Dupuy), Čehoslovačke (Dr. Pilat) i izražavali najdublje priznanje velikim radovima, što su na tom polju izvršeni u Poljskoj, a ujedno su podali zanimljiv pregled rada oko osnivanja gorskih narodnih parkova u njihovim zemljama. U 4. sekciji jezgra vijećanja bilo je pitanje olakšica kod prelaza državnih granica u visokogorskim zem-

5. GALOVAČKI BUK.

6. GALOVAČKI SLAP.

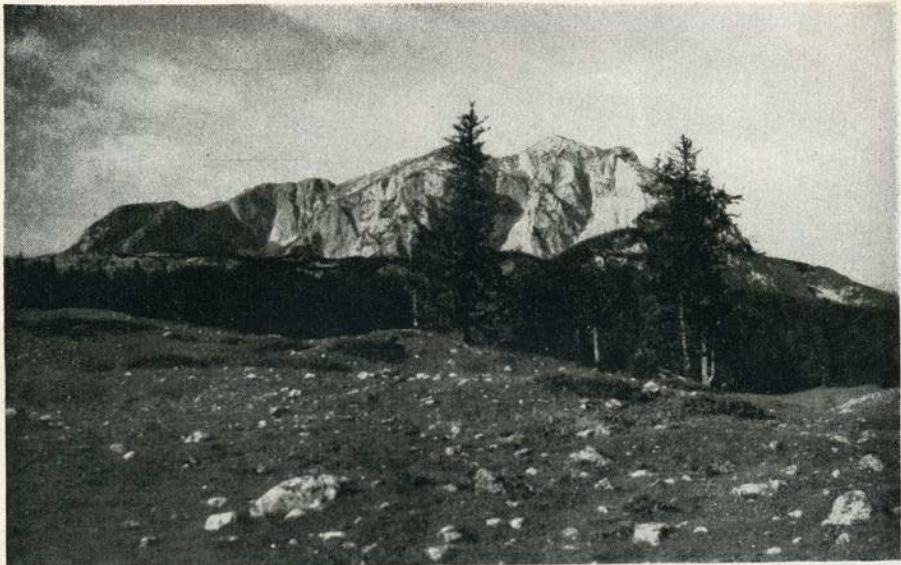

Foto : J. Plaček

VRH MAGLIČA (2387 m).

Foto : J. Plaček

BIOČ S KAMENDOLA.

ljama. Cijela je sekcija priznala za uzor rješenje poteškoća, što su u tom pogledu nastale poslije svjetskog rata, konvenciju turističku, što su je sklopile Čehoslovačka i Poljska, o kojoj je izvješćivao prof. V. Goetel, objašnjavajući svoje razlaganje kartama i nacrtima. Isto je tako veliko zanimanje na kongresu pobudio prikaz poljskog delegata majora B. Romaniszyna o Asocijaciji slavenskih planinarskih društava kao primjeru saveza, uzajamnosti i skladnoga sporazumijevanja među planinarskim društvima. Osim toga u 4. sekciji poljski delegat Dr. K. Piatrowski imao je referat o temi: »Aeronautika (zrakoplovstvo) i alpinizam«. Članovi sekcije izrazili su Dru. Piatrowskomu jednodušno priznanje za odvažni potхват, kakav je bio njegov dolazak na kongres aeroplonom za 8 i $\frac{1}{2}$ sati preko Alpa (od Krakova do Beča, Innsbruka, Züricha, Ženeve do Chamonixa). U sekciji 6. veliko je zanimanje pobudio referat majora B. Romaniszyna: »Glazba i gore«, u kojem je govornik prikazao važan utjecaj gora na glazbu svih naroda.

Rezolucije kongresa.

U sekcijama kongresa stvoren je niz rezolucija, od koji su najvažnije ove: u sekciji 1.: a) Uniji alpinističkih društava povjerava se općeni nadzor nad planinarskim skloništima. Njoj će se prijavljivati čini vandalizma i imena krivaca, u koliko će biti poznati; b) u skloništima i središtima planinarstva valja izvjesiti oglase u 5—6 jezika, kojima se pozivaju planinari, da čuvaju skloništa; c) treba pojednoštavni koliko je iole moguće sustav označivanja (markiranja) gorskih staza; d) ljestvica poteškoća, koja obuhvaća tehničke poteškoće, ne dostaje; pri njezinu sastavu valja uzeti u obzir i takove faktore, kao što su dužina puta, uvjeti atmosferični, faktori prirode moralne, fiziološke i psihološke; e) treba smanjiti koliko je moguće broj umjetnih aparata, koji olakšavaju uspone u visokim gorama; f) valja nastojati oko toga, da se u planinskim krajevima prihvati u glavnim crtama izvrstan sustav osiguranja vodiča, koji je uveden u Švicarskoj; g) treba proučiti s pravnoga gledišta šakaljivo pitanje uzajamne odgovornosti vodiča i njihovih klijenata; h) na prohodnim stazama valja označiti opasna i lavinama izvržena mjesta i takve opomene oglasiti u središtima planinarstva i zimskog sporta, hotelima i skloništima, osobito u vrijeme, kada mjesni uvjeti čine obaranje lavina najvjerojatnijim; i) alpinisti moraju se obvezati, da pri polasku u gore daju obavijesti o zasnovanom pravcu izleta, služeći se u slučaju potrebe sustavom zapečaćenih pisama; j) sustav medjunarodnih znakova (signal) u slučaju opasnosti mora biti poznat svima onima, koji uzlaze na gore, bez obzira na cilj pohoda, a onima, koji ih ne poznaju, treba pružiti priliku, da mogu na putu čitati pravila tog sustava; k) sva društva i klubovi planinarski neka uvedu obavezno i automatsko osiguranje svojih članova po uzoru švicarskoga alpinskog kluba; l) treba provesti obuku alpinista, u prvom redu vodiča o davanju prve pomoći ranjenima i postradalima; klubovi planinarski neka izdaju u tu svrhu male brošure, koje će dijeliti svim članovima.

U sekciji 2.: Valja potaknuti alpiniste, da nakon uspona na vrhove popišu svoja meteorološka opažanja i da ih šalju odnosnim meteorološkim zavodima.

U sekciji 3.: a) Nakon uvedenja međunarodne konvencije i zaštite ptica treba izraditi popis korisnih ptica; b) u gorskim krajevima treba urediti ležišta i skloništa za ptice; c) glede lova u gorama na divokoze i kozoroge neka se objave u dotičnim krajevima zabrane po uzoru Švicarske kao i ograničenje i zaštitni razoni; d) treba još jače ograničiti vrijeme lova na gorsku zvjerad; e) napose treba štititi medvjede, divokoze, svizce, tetrijebe glušce i alpinske trčke; f) u Pirinejima treba provesti posebni sporazum upravnih pograničnih oblasti francuskih i španjolskih.

njolskih u svrhu uzajamne zaštite gorske zvjeradi; g) velike ustave vodno-električne treba zamijeniti postepenim nizom nižih takvih ustava, koje bi manje kvarile krajobraz, a ujedno njihovo bi susjedstvo bilo manje opasno okolini; h) zgrade u gorama treba da se grade od materijala, koji se nalazi na licu mjesta, u stilu mjesnom (krajevnom), u skladu sa krajobrazom i okolinom gorskog; i) društva planinarska suradjivat će uzajamno podnoseći svojim vladama predloge o načinu, kako bi se predusrelo uništavanju gorske prirode, koja predstavlja javno dobro; društva planinarska pozvat će svoje članove, da su dužni druge opominjati, neka čuvaju prirodu; j) francuski alpinski klub i španjolsko alpinsko društvo »Penalara« sklapaju sporazum u svrhu davanja inicijative za osnutak međunarodnoga narodnoga parka u Pirinejima; k) potrebno je stvarati prirodne parkove dosta prostrane, da u njima priroda i životinja mogu nalaziti potpuni mir i počinak.

U sekciji 4.: a) U središtima planinarstva treba podići zrakoplovna uzletišta, da se na taj način olakša i skrati pristup na gore; b) u nekim središtima turističkim treba osnovati carinske stanice za putnike, koji prelaze preko granice u gorama; c) treba uvesti u turističkom pograničnom prometu preko gora olakšice, i to putem naredaba upravnih vlasti te međunarodnih konvencija; d) treba uvesti »kartu uzajamne pomoći« svih društava i organizacija sakupljenih na kongresu, koja bi njihovim članovima davala pravo za prelaženje granice.

U sekciji 5.: a) Pažnja liječnika, osobito fiziologa, ima se svratiti na potrebu temeljitijeg proučavanja higijenskih uvjeta, koji su potrebni za zdravi razvoj planinarstva; b) treba podvrći kritici današnju metodu liječenja svijetlom, kao i svlačenja, koje se vrši često neoprezno i izaziva ozbiljna organska poremećenja; c) u visokogorskim klimatskim mjestima svi dimnjaci (osobito tvornički) moraju biti snabdjeveni aparatom za spaljivanje dima u svrhu boljega djelovanja sunca; d) u školama u krajevima, u kojima ima zimi stalno puno snijega, treba uvesti obaveznu obuku u skijanju zajedno sa fizičkom obukom (gimnastikom).

U sekciji 6.: a) Planinarska društva i klubovi priredivat će po belgijskom uzoru koncerte, posvećene velikim djelima glazbenim, koja imaju za temu planine, čineći na taj način među širokim slojevima razvoj smisla i ljubavi prema gorama; b) da upozna svijet različne gore i da se planinari potaknu na njihovo posjećivanje, treba priredivati izložbe umjetničkih gorskih slika i fotografija i urediti uzajamnu izmjenu fotografija među planinarskim društvima.

No najstvarniji rezultat kongresa bio je osnutak stalne međunarodne organizacije planinarskih udruženja. Za tim ciljem težila je Asocijacija slavenskih planinarskih društava još od časa, kada je g. 1926. na svom kongresu u Pragu prihvaćen odnosni predlog poljskog delegata Dr. M. Orłowicza. Njezino ostvarenje nailazilo je na najveće teškoće, i to u vezi sa činjenicom, što se u planinarskom svijetu vrlo jasno odrazuju svi zapletaji poratnoga političkog života. S radošću valja priznati, da je to sada potpuno uspjelo i unatoč neprisluću Nijemaca.

Nakon teških i intenzivnih vijećanja pod vodstvom predsjednika profesora Escarre, u kojima su poglavito sudjelovale delegacije švicarska, švedska, poljska i madžarska, predložena je na konačnoj skupnoj sjednici kongresa od 27. kolovoza 1932. rezolucija o osnutku Unije alpinističke, koju je kongres jednodušno sa živim odobravanjem prihvatio. Ovdje donosimo tekst toga zaključka:

»I. Izmjena misli na planinarskim kongresima u Zakopanom, Budimpešti i Chamonixu pokazala je prijeku potrebu, da se stvari stalna međunarodna organizacija alpinističkih (planinarskih) društava. Takovoj organizaciji bit će zadaća proučavanje i rješavanje svih problema, koji se tiču alpinizma uopće, osobito sa gledišta međunarodnoga, u prvom redu onih, koje joj je III. kongres uputio na

pretres i rješenje. Ova organizacija imat će također zadaću, da priprema buduće međunarodne alpinističke kongrese.

II. U skladu s tom osnovnom zadaćom savezi i društva planinarska, koja učestvuju na ovom kongresu, odlučuju spojiti se od ovoga časa u Uniju, kojoj će u buduće moći pristupiti sva druga slična udruženja.

III. Unija će imati tri organa: 1. Opći kongres predstavnika svih učlanjenih društava. 2. Izvršni odbor (komitet). 3. Stalni ured (bureau).

IV. Izvršni odbor sastoji se od predsjednika i 7 članova.

Predsjednik i članovi I. izvršnoga komiteta biraju se na III. kongresu alpinističkom.

Sastav izvršnoga odbora moći će se proširiti u slučaju povećanja broja učlanjenih društava, i to najviše za dva člana.

V. U svrhu provedbe svojih odluka i olakšanja tekućih posala izvršni odbor izabire ured (bureau) Unije, kojemu je sjedištem mjesto, u kojem stalno prebiva predsjednik odbora.

Ured se sastoji od predsjednika izvršnoga odbora i 4 člana. Predsjednik i članovi ureda moraju pripadati istom alpinističkom društvu. Predsjednik izvršnoga odbora jest ujedno predsjednik ureda Unije.

VI. Treći kongres povjerava izvršnom odboru izradu pravila i drugih propisa Unije.

VII. Troškovi izvršnoga odbora i ureda Unije pokrivat će se prinosima učlanjenih alpinističkih društava po ključu, koji će se načelno moći ustanoviti prema broju članova pojedinih društava.«

Izbor u izvršni odbor donio je dalji uspjeh poljskoj delegaciji. U taj odbor su ušli: Club Alpin Francais (prof. Escarra), Alpine Club London (I. Whitters, predsjednik kluba), Schweizer Alpen Club (Dr. Weber), Polskie Towarzystwo Tatrzanskie (ujedno za Asocijaciju slavenskih planinarskih društava) prof. V. Goetel, Švedski Fjälklubben (Dr. O. Sjögren), Madžarski savez turističkih društava (Dr. Vigyazo). Na predlog profesora Escarre ostavljeno je jedno prazno mjesto za njemačko-austrijski Alpenverein, ako hoće pristupiti Uniji. U protivnom slučaju to će se mjesto dati Sjedinjenim američkim državama.

Tako su radovi kongresa ovjenčani potpunim uspjehom. Prvi put u povijesti alpinizma ostvarena je ne samo formalno nego i faktično međunarodna organizacija alpinističkih društava. Dugogodišnji rad Poljskog Tatranskog Društva, odličnog člana Asocijacije slavenskih planinarskih društava, nije bio uzaludan. Poljska inicijativa bila je potvrđena činjenicom, da je kongres u Zakopanom priznat kao I. međunarodni alpinistički kongres, od kojega se počinju brojiti svi kongresi. Švicarski alpinski klub javio je Poljacima, da je glavni njegov odbor kluba preuzeo organizaciju ureda Unije. Taj je zaključak glavnoga odbora stvoren u uvjerenju, da je Uniji namijenjena uloga međunarodne alpinističke suradnje, koje se realna potreba osjeća napose u pitanju slobodnoga prelaza gorskih granica. U tom pismu kao i svome društvenom časopisu (»Die Alpen« br. 9. 1932.) tvrde Šviceri, da će im u tome biti podlogom turistička konvencija poljsko-čehoslovačka, koju priznaju kao uzornu, a koju bi valjalo uvesti i među drugim državama. Na budući kongres, koji će se držati u Italiji, pozvao je alpiniste cijelog svijeta Club Alpine Italiano.

Delegacija poljska, a s njome i Asocijacija slavenskih planinara ima puno razloga, da bude rezultatom kongresa zadovoljna. Njezina inicijativa i dugogodišnji rad oko organizacije međunarodnoga alpinizma ovjenčani su potpunim uspjehom. Što više, vrijednost njezinih radova i inicijative stekla je priznanje.

Dobila je stalno mjesto u osnovanoj alpinističkoj Uniji i priznata joj je reprezentacija alpinizma na međunarodnom alpinističkom forumu, te su sklopili niz međunarodnih poznanstva i veza, napose sa alpinističkim društvima francuskim i švicarskim, i dogovorili se o zasnovanom izletu članova francuskog kluba u Tatre i Pienine u g. 1934.

P.

RAD PODRUŽNICA H.P.D.-a

HPD PODRUŽNICA »MOSOR« U SPLITU sveudilj kroči putem napretka. Usprkos pokladnim zabavama priređuje svakog petka predavanja te je u tome »Mosor« zamijenio Pučko sveučilište, koje je likvidiralo. Društvena humana sekcija sjetila se i ove godine mosorskih sela, razdijelivši veći broj rubenine i odijela. Dobrotom Banske uprave društvo je dobilo na dar više stotina mladih voćaka, koje su odredene za užu okolicu mosorskog planinarskog doma na Ljuvaču. Na preporuku »Mosora« Banska je uprava doznačila obilate pomoći selima: Donje Sitno, Srinjine, Dubrava i Dolac za popravak, odnosno gradnju mosorskih cesta. Društvo je u središtu grada otvorilo svoju poslovnicu, da time unapredi društveni život. Pod konac veljače priredilo je u Pensionu Šiller društveno koncertno veče s lutrijom u korist seoske siročadi.

Planinare i izletnike »Mosor« je u velike zadužio izdanjem pregledne karte vremenskih udaljenosti Mosora i Kozjak planine, koja izvrsno pomaže orijentaciju i služi kao pouzdan »vademecum« u tom krškom labirintu. Kartu je izradio velikom pomnjom i vještinom planinarski drug Vojislav Rubin.

IZLET SELJAČKIH SKIJAŠA NA RISNJAK. Naša netom osnovana podružnica »Goršak« u Mrzloj Vodici u Gorskom Kotaru priredila je našim gradskim skijašima malo iznenadenje. Dne 14. II. o. g. krenulo je sa skijama na Risnjak 7 tamiošnjih seljaka, članova »Gorštaka«, pod vodstvom svoga predsjednika g. ing. Zdanovskoga i u pratinji dviju članica gđe Zdanovske i Branke Crnković. Sniježne su prilike bile izvrsne; temperatura —4° C, bura, sunce. Pravac puta: Jelenac — Zelin — Smrekovac — dom na Risnjaku. Lagani uspon kroz šumu sve do pred ulaz na livadicu, na kojoj стојi dom, izdržali su izvrsno i najslabiji članovi, jer put ide krasnim drvoredom od Zelina do podnožja Risnjačkog sklopa i nije nimalo naporan. Visoko drveće u snježnom rahu, ljepota sunčanog zimskog dana i ozonom zasićeni gorski zrak djelovali su izvrsno na sve skijaše. Kako prije njih nije nitko išao tim putem, morali su gaziti stazu, što nije bilo teško, jer je šumski pršić bio prilično slegnut, a daske nisu duboko propadale. Čelac se mijenjao svakih 5—10 minuta, te je svaki izletnik pratio put samo 2—3 puta. No najzadnji uspon do planinarske kuće bio je prilično težak, jer je počela bjesniti jaka bura; ali je zato odmor u domu bio to ugodniji. Pri tom su skijaši planinari izricali hvalu i priznanje središnjem odboru HPD-a, što je na Risnjaku podigao taj udobni dom, čime je omogućen trajniji boravak na njemu i ljeti i zimi i ujedno stvoreno jako uporište za ekonomski i kulturni razvitak ovoga kraja. Zato su seljaci obližnjih sela pozdravili taj dogodaj s velikom radošću. Bili su veseli, što su nakon uspona po najvećoj buri našli planinarsku kuću cijelu i neoštećenu, što više, ugodno su bili iznenadeni, kad oko same kuće nisu vidjeli zapuha, kako je bilo svuda ispod vrha Risnjaka. Tako su mogli odmah skinuti skije i pristupiti kućnim vratima po tvrdom tlu, a sama je kuća tako blizu vrha, da ni slabijem penjaču nije teško svladati taj uspon poslije kratkog odmora u kući. Ovom je prigodom taj uspon na vrh Risnjaka izveo po visokom snijegu i vrlo jakoj buri

sam g. ing. Zdanovski. Izletnici se ujedno uvjeriše, da je i unutrašnja izgradnja kuće nadasve solidna i čvrsta, jer se po najjačoj zimi i buri u toj noći nije kroz prozor probio ni trun snijega, a u sobama je bilo toplo i ugodno. Zato svaka čast g. ing. I. Neumannu kao osnivaču i M. Vukeliću kao izvadaču gradnje.

Kad su se sutradan vraćali istim putem natrag, prevalili su oko 10 km staze s laganim zaokretima i plitkim udubinama gotovo u neprekidnom smuku bez ika-kvog napora i u udobnom stavu bez padova za oko 1 sat. Tako su se upoznali s velikom prednošću zimskog uspona na Risnjak, koja je u tome, da planinar na povratku ne ide pješke i ne vozi skije za sobom, nego se vozi na skijama, bez napora i neobično se brzo vraća na ishodište. Na tom su se izletu vrlo dobro ponijele obadvije članice, jer su izvrsno izdržale cijeli taj put rame uz rame s ostalim članovima »Gorštaka«. Od ovih 7 seljaka nije nikada nijednog bilo na Risnjaku, a ti su sada baš najviše uživali... Svi se zdravi i zadovoljni vratili u Mrzlu Vodicu.

PLANINARSKA PREDAVANJA

PLANINARSKO PREDAVANJE U RABU. H. P. D. podr. »Kamenjak« u Rabu priredila je 8. XII. 1932. uspjelo planinarsko predavanje o Rabu gradu i otoku u dvorani »Hotel Central« u Rabu. Dvorana bila je dupkom puna planinara i Rabljana. Pročelnik fotosekcije »Kamenjaka« g. Maroević izradio je od svojih fotografija niz diapositiva od 108 komada, najuspjelijih slika grada Raba i prirodnih krasota otoka Raba. Uz projekciju slika predavao je tajnik »Kamenjaka« Dr. M. Tomašić. Predavač iznio je nastojanje »Kamenjaka«, da što bolje prouči sve znamenitosti na Rabu i sve prirodne krasote Raba, pa da sa njima upoznava što širi krug prijatelja prirode, domaće i strane turiste, a naročito i Rabljane same, pa da ovi što više cijene i čuvaju to narodno blago, starinske znamenitosti u gradu Rabu, osobito i starinski specifični izgled grada Raba, pa sve prirodne krasote na otoku Rabu. — U prvom dijelu prikazane su znamenitosti i starinski spomenici u gradu Rabu, a među njima najstarija sačuvana slika Raba, kojoj imade više od 500 godina, pa pojedini samostani, samostan Sv. Andrije iz XI. stoljeća, samostan Sv. Antuna iz XV. stoljeća; nadalje unutrašnjost glavne crkve u Rabu iz XII. stoljeća, naročito ciborij glavnog oltara, pa lijevo i desno oltara drveni kor vanredne rezbarije iz XV. stoljeća, koji su izradili domaći majstori, među kojima bijaše i Andre Aleksić. Prikazan je relikvarij Sv. Krištofora zaštitnika Raba, zatim glavni zvonik, koji je sagrađen koncem XII. i početkom XIII. stoljeća. — Dalje nizale su se slike crkve Sv. Justine, pa zvonici Sv. Ivana i Sv. Justine, pojedini najljepši portali na starim rabskim zgradama i dr. Vanredne su slike pregleda grada Raba sa zaliva Sv. Eufemije, koji specifični izgled Raba treba naročito čuvati. — Potom je predočen život Rabljana, godišnji zborovi i narodno kolo, tunolov na Rabu, pa brojne slike iz kupališne sezone na Rabu, kupanje, izletnički parobrodi, dolazak engleskih ratnih brodova pred Rab, dolazak brodova naše ratne mornarice, jedrilice i brodice pred Rabom. — Prikazane su slike Raba u danima oslobođenja iz talijanskog ropstva, pa prvi dio predavanja svršava sa uspjelom slikom Raba. — U drugom su dijelu predavanja prikazane prirodne krasote na otoku Rabu sa znamenitostima i starinskim građevinama u Kamporu, samostan Sv. Eufemije iz XV. stoljeća, klaustar, drveno raspelo iz XV. stoljeća, stara pinija u samostanskom vrtu, crkva Sv. Petra u Supetarskoj Drazi iz XI. stoljeća; nadalje Lopar sa vanrednim pješčanim žalima, spilje na Rabu, ruševine crkvice Sv. Damjana. U brojnim slikama predočena je

strma istočna obala Raba sa okomitim liticama raznih oblika. Na kraju je prikazano stalno izletište rabskih kupališnih gosti Jablanac i fjord Zavratića, a iza toga je slijedio niz slika iz rabskih šuma Dundo i Kalifronta. Ovo je planinarsko predavanje vanredno uspjelo. Tekst uz ovaj veliki niz slika sastavio je u suradnji sa O. Rade tajnik »Kamenjaka«. H. P. D. podružnica »Kamenjak« sastaviti će sada uz slike propagandističko predavanje u češkom i njemačkom jeziku.

Isto predavanje o Rabu, gradu i otoku, održano je 26. I. o. g. u Sušaku u prostorijama HPD podružnice »Velebit«, a 27. I. o. g. u Zametu na Kastavštini na poziv HPD podružnice »Učka« iz Kastva. Predavao je tajnik »Kamenjaka« Dr. Tomašić Marijan, slike je projicirao drug Miro Maroević, pročelnik fotosekcijske, a pomagao je blagajnik Josip Quadranti. Čist prihod od dobrovoljnih priloga na predavanju u Zametu namijenjen je za uređenje zametske spilje, koju se sprema urediti i učiniti pristupačnom naša podružnica »Učka« u Kastvu. Tom prilikom delegati »Kamenjaka« učinili su izlet na izvor Rječine, a pred spomenik Kralju Petru u Kastvu položili su lovor vjenac ispletan od rapskog lovora. Predavanja na Sušaku i u Zametu su uspjela. — Dne 27. I. o. g. delegati »Kamenjaka« pošli su preko Grobničkog polja na izvor Rječine. Divili su se ovom krasnom kutiću, omiljelom izletištu Sušaka, Rijeke i Kastavštine. Do samog izvora podigla je podružnica »Učka« prelazni most, kako je na stupu ovog uklesano 11. VIII. 1929. god. Šteta, da je opet podignuta brana na samom izvoru, a naročito smetaju podignuti betonski zidovi po strani, koje je izgradila vodovodna uprava grada Sušaka. Ove ogradne betonske zidove trebalo bi svakako porušiti. Na povratku sa izvora delegati »Kamenjaka« upisali su se u knjigu posjetilaca izvora Rječine, koju knjigu drži »Učka« u Kukuljanima u kući Juretića, dok se ne uredi potrebno da se uzmognе knjiga držati u samoj blizini izvora. U vezi sa ovim uspјelim predavanjima u Sušaku i u Zametu sprema se planinarski izlet na Rab.

»Učkar.«

DRUŠTVENE VIJESTI

GLAVNE SKUPŠTINE PODRUŽNICA HPD-a. Prema društvenim pravilima (§ 8.) imaju društvene podružnice koncem kalendarske godine zaključiti svoje račune, dati ih na ispitivanje nadzornom odboru i odobrenje svojoj glavnoj godišnjoj skupštini, koja se ima održati u toku prvih triju mjeseca, a nakon toga odobrenja ima se odmah jedna trećina prošlogodišnjih prihoda podružnice, i to svakako po d kraj ožujka poslati zajedno s godišnjim računima matici društva. Prema vijestima, koje su dosad stigle upravi matici, održale su godišnje skupštine i poslale izvještaje ove naše podružnice: 8. I. o. g. HPD podružnica »Papuk« u Virovitici; 22. I. HPD podružnica »Jelen« u Gerovu; 26. I. HPD podr. »Bjelashnica« u Sarajevu. Glavne skupštine u ožujku najavile su ove podružnice: 2. III. HPD podr. »Mosor« u Splitu; 4. III. HPD podr. »Kamenjak« u Rabu; 5. III. HPD podr. »Čaklovac« u Pakracu; 8. III. HPD podr. »Orjen« u Dubrovniku; 12. III. HPD podr. »Vinica« u Dugoj Resi. Kako je gornji rok na izmaku, pozivaju se ostale podružnice, da što prije udovolje ovom propisu pravila. Izvještaje o glavnim skupštinama naših podružnica počinjemo objelodnjivati u narednom 4. broju »Hrvatskog Planinara« onim redom, kako su one održane i izvještaji poslani upravi matici.

DOVRŠENJE GRADNJE DVITU NOVIH PLANINARSKIH KUĆA HPD-a. Ove se godine ima dovršiti gradnja dviju novih planinarskih kuća na Jankovcu i

Biokovu, što su ih pod kraj prošle godine djelomično podigle naše agilne podružnice »Jankovac« u Osijeku i »Biokovo« u Makarskoj. Za dovršenje njihovo kao i za dobavu potrebnog namještaja za ove kuće i za onu na Orjenu predviđeni su troškovi od oko D 120.000, u koju je svrhu dosad osigurana tek jedna trećina, pa je prema tomu potrebno da se namakne još oko D 80.000. Kako tu svotu ne mogu skupiti same tri podružnice, prijeko je potrebno da im priskoče u pomoć solidarnom suradnjom sve organizacije HPD-a, jer su sve tri planinarske kuće za sve članove našega društva, pa treba da se zajedničkim silama i izgrade. HPD središnjica već je lane obećala pripomoći za dovršenje ovih građnja, ali je u sadanjim prilikama visina i doznaka te pripomoći u glavnom ovisna o tome, ako prema njoj izvrše svoju dužnost one podružnice, koje joj na tekućem računu osim članarine duguju za faktične izdatke u gotovom (oko D 60.000), a ostale ako joj u smislu pravila do kraja ožujka pošalju dužnu trećinu od prošlogodišnje članarine zajedno s godišnjim računima. Stoga ponovo pozivamo uprave podružnica dužnica, da namire zaostali dug za članarinu i faktične izdatke, a ostale podružnice, koje same ne grade i ne izvode planinarskih investicija, a imaju prištedene gotovine, neka bratski pomognu svoje drugove u Makarskoj, Dubrovniku i Osijeku što većim prinosom za dolično dovršenje gornjih triju građnja. Takovo je dovršenje to više potrebno, što se ove tri kuće nalaze na izloženim točkama našeg radnoga područja, gdje će ih jamačno uz domaće planinare često posjećivati i strani turisti, što se već danas dešava na Orjenu.

PRINOSI NAŠIH PODRUŽNICA ZA PLANINARSKU KUĆU NA RISNJAKU
U solidarnoj suradnji pri građnji zajedničkog društvenog doma na Risnjaku, koji je prošle jeseni dovršen i otvoren, uzornim su primjerom prednjačile ove naše podružnice, poslavši matici ove prinose u tu svrhu: 1. H. P. D. podružnica »Velebit« na Sušaku D 15.000; 2. H. P. D. podr. »Martiničak« u Karlovcu D 5.000; 3. H. P. D. podr. »Gvozd« u Sisku D 4.000; 4. H. P. D. podr. »Snježnik« u Krasici D 2.000; 5. H. P. D. podr. »Vinica« u Dugoj Resi D 1.000; 6. H. P. D. podr. »Jelenc« u Gerovu D 1.000; 7. H. P. D. podr. »Zrin« u Petrinji D 500; 8. H. P. D. podr. »Plešivica« u Jastrebarskom D 500; 9. H. P. D. podr. »Papuk« u Virovitici D 500. Ukupno D 29.500. Osim ovih oveće su iznose obećale naše podružnice »Risnjak« u Delnicama i »Klek« u Ogulinu te »Moslavina« u Kutini (D 1.000), ali ih dosad nisu doznačile matici s razloga, što su im ulozi zaledeni u novčanim zavodima. Sa zahvalnošću bilježimo ovu utješnu pojavu drugarske suradnje na planinarskom polju.

POLAKŠICE U MRZLOJ VODICI ZA ZIMSKE IZLETNIKE NA RISNJAK.
HPD podružnica »Goršak« u Mrzloj Vodici pruža članovima HPD-a i drugih saveznih društava ove pogodnosti: 1. Prenoćište (postelja) za D 10; 2. opskrba sa 3 obroka D 20; 3. podvoz od Lokava do Mrzle Vodice ili natrag D 10 po osobi, ako se vozi najmanje 5 planinara; 4. vodič na Risnjak D 50 na dan. Taj je zimi potreban, jer su markacije pod snijegom, a imade prečaca za skijaše. Radi podvoza i konaka valja se najaviti podružnici »Goršak«.

IZLET SKIJAŠA PLANINARA IZ BRODA U BOSNU. Javljuju nam odanle, da su u nedjelju 26. II. 18 skijaša, koji su članovi novo osnovane naše podružnice »Dilj-gora« i ski-sekcije tamošnje Š. K. »Viktorije« izveli vrlo uspjeli izlet u Ljupljanicu u kotaru Derventa u Bosni, gdje su u neposrednoj okolini mjesta otkrili vrlo podesan teren za skijanje, koji se proteže po sata hoda i vožnje unaokolo. Dan je bio prekrasan, te su većina vozili bez košulje od rana jutra do podneva, a poslije ručka i odmora jedni su pošli ponovo na teren, a druga skupina od 12 skijaša zaputila se na skijama u Derventu, odakle su se svi zdravi

i zadovoljni večernjim vlakom vratili u Brod. Tako je prvi propagandni izlet »Dilj-gore« svršio potpunim uspjehom.

SELJAČKA SKIJAŠKA UTAKMICA U MRZLOJ VODICI. Dne 22. I. o. g. održana je ondje skijaška utakmica za prvenstvo »Gorštaka« u g. 1933. s velikim propagandnim uspjehom na pruzi od 8 km sa visinskom razlikom od 200 m. Postignuti su ovi rezultati: I. Odrasli: 1. Mirko Crnković 44'30"; 2. Venko Segedin 45'00"; 3. Rudolf Dragičević 45'00"; 4. Stipe Mikuličić 45'00". — II. Djeca (do 14 god.): 1. Mirko Perić 55'15". — III. Žene: 1. Branka Crnković 48'20". — Svega je u utakmici sudjelovalo 29 odraslih članova i naraštaja.

DRUGA IZLOŽBA FOTOAMATERSKIH SLIKA U IVANCU. Obodrena lijepim uspjehom prošlogodišnje izložbe priredila je fotosekcija tamošnje agilne podružnice H. P. D-a »Ivančice« od 29. I. do 5. II. o. g. drugu izložbu fotoamaterskih slika, koja je u svakom pogledu nadmašila prvu priredbu. Odazvali su se mnogi vrsni amateri znatnim brojem slika iz Zagreba, Ljubljane, Beograda, Varaždina, Sušaka, Osijeka, a napose odlično su se ponijeli domaći amateri pod vodstvom svoga pročelnika g. Otokara Hrazdire, koji je kao amater dosada postigao vanredan uspjeh na međunarodnim natjecanjima u Pragu, Chicagu, Parizu, Lucernu, Anversi. Bile su zastupane sve vrste motiva, među kojima su se vanrednom ljepotom i savršenom tehnikom isticali planinarski prikazi Švigela iz Martuljka i Milana Čičeka sa Ivančice. Naročitu su pažnju pobudile slike planinarskih amatera Dr. H. Emilia sa Sušaka i Ratimira Stefanovića iz Beograda. Pravi su ures i kruna te izložbe umjetničke slike (20) g. O. Hrazdire, koji je time ponovo dokazao, da je jedan od najvrsnijih naših amatera. Ova u svakom pogledu zanimljiva i poučna izložba dobro bi pristala u koje veće mjesto ili grad, da ju može razgledati širi krug općinstva.

ISPRAVCI. 1. U br. 1. u potpisu slike Dr. B. Bauera »Durmitor u snijegu« posljednje dvije riječi treba da glase: Valovitog Dola. — 2. U br. 2. na str. 37. u predzadnjoj alineji 8. r. odozdo mj. »ograničen« treba da bude: »organičan«.

SADRŽAJ: Dr. Ivan Krajač: Zakonsko uređenje planinarstva i turizma, str. 65. — U. Girometta: Velikom Paklenicom na Vaganski Vrh, str. 68. — Josip Plaček: Maglić (2.387 m) sa 2 slike pišćeve na umj. prilogu, str. 75. — Vladimir Blašković: Sandžačke arabeske, str. 79. — Drago Brahm: Uspon po Triglavskoj sjevernoj stijeni (s nacrtom puta penjanja), str. 84. — J. Pasarić: Međunarodni alpinistički kongres u Chamonixu, str. 86. — Rad podružnica H. P. D-a, str. 92. — Planinarska predavanja, str. 93. — Društvene vijesti, str. 94. — Osim toga u ovom su broju prikazana »Plitvička Jezera u snijegu i ledu« sa 6 slika fotoamatera Čede Kuševića.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu: pretplata stoji godišnje Din 50.—; za dake i naučnike Din 40.—; za inozemstvo Din 70.—. Pretplatu, reklamacije i rukopise prima HPP središnjica u Zagrebu, Samostanska ulica 2a. — Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Medveščak broj 57. — Izdavač: »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tisak »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 47.